

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

FILOZOFICKÁ FAKULTA

**KATEDRA SOCIOLOGIE, ANDRAGOGIKY A KULTURNÍ
ANTROPOLOGIE**

**POLITICKÝ AKTIVISMUS BOJUJÍCÍ PROTI SEXUÁLNÍMU
OBTĚŽOVÁNÍ**

Bakalářská diplomová práce

Obor studia: Sociologie – Politologie a evropská studia

Autor: Veronika Miloševská

Vedoucí práce: Mgr. Martin Fafejta, Ph.D.

Olomouc 2021

Prohlašuji, že jsem bakalářskou diplomovou práci na téma „*Politický aktivismus bojující proti sexuálnímu obtěžování*“ vypracovala samostatně a uvedla v ní veškerou literaturu a ostatní zdroje, které jsem použila.

V Olomouci dne.

Podpis

Poděkování:

Mé poděkování patří Mgr. Martinu Fafejtovi, Ph.D., za vedení mé diplomové práce a cenné rady. Také děkuji mé rodině a přítelovi za velkou podporu a motivaci.

Anotace

Jméno a příjmení:	<i>Veronika Miloševská</i>
Katedra:	Katedra sociologie, andragogiky a kulturní antropologie
Obor studia:	<i>Sociologie – Politologie a evropská studia</i>
Obor obhajoby práce:	<i>Sociologie</i>
Vedoucí práce:	<i>Mgr. Martin Fafejta, Ph.D.</i>
Rok obhajoby:	2021

Název práce:	Politický aktivismus bojující proti sexuálnímu obtěžování
Anotace práce:	Bakalářská diplomová práce „Politický aktivismus bojující proti sexuálnímu obtěžování“ nejen informuje čtenáře o problematice sexuálního násilí, ale také o samotném vývoji a historii feministických hnutí. Cílem práce je na základě dostupné literatury analyzovat vývoj feminismu, definovat sexuálně motivované zločiny a charakterizovat politický aktivismus bojující proti tomuto fenoménu s důrazem na hnutí #MeToo.
Klíčová slova:	feminismus, nerovnost, žena, muž, sexuální obtěžování, oběť, hnutí
Title of Thesis:	Political activism fighting against sexual harassment
Annotation:	"Political activism fighting against sexual harassment" does not only inform readers about the problems of sexual harassment but also about the development and history of feminist movements. The aim of this paper is to analyze the development of feminism and define sexually motivated crimes based on existing literature. In addition, this paper will characterize political activism fighting against this phenomenon with an emphasis on the #MeToo movement.
Keywords:	feminism, inequality, woman, man, sexual harassment, victim, movement
Názvy příloh vázaných v práci:	–

Počet literatury a zdrojů:	82
Rozsah práce:	69 s. (88 092 znaků včetně mezer)

Obsah

Úvod	7
1. Feminismus	9
1.1. První vlna feminizmu	10
1.2. Druhá vlna feminizmu	13
1.3. Třetí vlna feminizmu	16
1.3.1. Genderově reformní feministické teorie	18
1.3.2. Feministické teorie genderově motivovaného odporu	19
1.3.3. Feministické teorie genderově motivované vzpoury	20
1.3.4. Radikální feminizmu	22
1.4. Shrnutí	25
2. Sexual harassment	27
2.1. Definice sexuálního obtěžování právního charakteru	29
2.2. Klasifikace a aspekty sexuálního obtěžování	30
2.2.1. Aktéři sexuálního obtěžování	32
2.3. Muži jako oběti sexuálního obtěžování	34
3. Znásilnění	37
4. Kampaň „No Means No“	42
5. Hnutí #MeToo	44
5.1. Kritický pohled na hnutí #MeToo	47
5.2. Úspěchy hnutí #MeToo	51
Závěr	54
Literatura a zdroje	58
Seznam zkratk	68
Seznam grafů	69

Úvod

Fenomén sexuálního obtěžování a zneužívání je problém globálních rozměrů, i přesto, že není tak viditelný. Jeho oběti nejsou poškozeny pouze fyzicky, ale také po psychické stránce a taková újma se projevuje ve všech oblastech života. Ačkoliv se může zdát, že tento problém se týká výhradně žen, není tomu tak. Oběťmi tohoto fenoménu jsou také muži a děti a nejvíce alarmující je fakt, že lidé, postiženi jakoukoliv formou sexuálního obtěžování, své zkušenosti mnohdy nesdílí. Toto chování vede k tomu, že se oběti snaží své trauma potlačit a my tak můžeme nabýt dojmu, že tento problém není nikterak rozsáhlý či příliš závažný.

Boj proti všem formám sexuálně motivovaných zločinů vychází ze samotného feminismu, který stojí za samotným zrodem hnutí, organizací a kampaní, které s vizí v lepší a bezpečnou budoucnost usilují o zvýšení povědomí tohoto fenoménu a především o jeho redukci. Abych se mohla zabývat aktuálními hnutími a kampaněmi, především hnutím #MeToo, věnuji se tedy i samotné minulosti a vývoji feminismu od dob, kdy ženy byly diskriminovány a postupem času nabyly nových práv a svobod v mnoha oblastech.

Tři vlny feminismu, kterými se zabývám v prvních kapitolách, nám ukazují, že se ženy, i přes svá omezení, nebály aktivně projevovat na veřejnosti a vydobily nám, ženám 21. století, volební právo, právo na rozvod, možnost studovat a nebyť pouze manželkou a pečovatelkou v domácnosti. Především jsme získaly možnost volby. Vznik různorodých proudů feminismu přispívá k vytvoření více rozmanitých názorů na společnost a cíle ji změnit.

Je zapotřebí také vymezit a definovat konkrétní formy sexuálních zločinů. Zabývám se samotným sexuálním obtěžováním, konkrétně vznikem výrazu „sexual harassment“ a jeho definicí, klasifikací a aspektem moci.

Samotná kapitola bude věnovaná i tématu znásilnění, jelikož úzce souvisí se sexuálním obtěžováním, které většinou předchází samotnému znásilnění. V rámci těchto jevů se mimo jiné začal ve společnosti objevovat i slogan „No Means No“, jenž přispěl k podchycení sexuálních zločinů na vysokých školách a v prostředí mladých lidí obecně a upozornil na to, jak je důležité jasně dát najevo souhlas či nesouhlas, který by měl předcházet jakékoliv sexuální aktivitě.

V samotném závěru se obzvlášť věnuji hnutí #MeToo, jenž otráslo celým světem v roce 2017 a dostalo se tak do povědomí mnoha lidí. Díky této kampani se začaly objevovat příběhy obětí sexuálních napadení a k heslu #MeToo, neboli „já také“, se denně přidávalo více a více lidí. Tato enormní vlna napomohla k odhalení dalších poškozených a přispěla k dopadení nebezpečných sexuálních predátorů, kteří měli na svém kontě obrovské množství obětí. Hnutí čelí i množství kritiky, a to nejen ze strany médií, ale i ze strany vlivných osob, kteří nepovažují hnutí za kolektiv lidí, kteří mají negativní zkušenosti se sexuálním obtěžováním, ale jako seskupení precitlivělých a pomstychtivých žen.

Tato teoretická práce vychází z odborné literatury a publikovaných článků a představuje spojení mých dvou studijních oborů, sociologie a politologie. Práce je více orientována na dění ze Západu, jelikož právě tam je problematika sexuálního obtěžování a zneužívání aktuálním tématem. Stejně tak je na Západě feministický aktivismus a vznik kampaní (např. #MeToo) běžnější a má větší vliv na společnost než u nás. Nicméně se zabývám i feminismem na území České republiky a tím, jak Češi nahlíží na tuto problematiku a na americké hnutí #MeToo. Téma jsem si vybrala z toho důvodu, jelikož považuji fenomén sexuálního obtěžování za velmi závažné téma, o kterém se zatím dostatečně nemluví a stále přítomná genderová nerovnost jej posiluje.

1. Feminismus

Za zrodem feminizmu stojí dlouhodobá nerovnoprávnost žen ve společnosti. Zahrnuje celý soubor feminismů, filosofických směrů, ideologií a světových názorů, které bojují za emancipaci žen, vyrovnání vlivu žen ve veřejné sféře a za uznání a docenění ženské role ve společnosti. Usiluje o právo na sebeurčení, ochranu před zákonem a nezávislost, která se dále vztahuje ke svobodě projevu. V rámci feministických teorií pojetí jinakosti a rovnosti nepředstavují protiklad, ale dva doplňující se legitimní myšlenkové proudy (Osvaldová, 2004, s. 40-42).

Feministická společenská kritika reaguje na diskriminaci žen a zároveň i na genderové nerovnosti. Zaměřuje se na osvobození od stereotypních norem, které odkazují ženy a další skupiny do podřízeného postavení v hierarchii společnosti. Především se snaží dosáhnout respektování lidské důstojnosti a svobodné volby žen. Feministické teorie upozorňují na společnost postavenou na patriarchátu, která vytvořila dominanci mužů a reflektuje především mužské potřeby (Uhde, 2007, s. 279-280).

Feminismus se překrývá s pojmem „ženské hnutí“, pod nímž si můžeme představit cílenou a organizovanou činnost, která prosazuje feministické postoje a myšlenky za účelem odstranění nerovného postavení vůči mužům a vymanění se ze závislosti na nich. Předmětem feminizmu je posilování vlivu žen v určitých zaměstnáních, funkcích a daných oblastech (Vodáková & Vodáková, 2003, s. 339-342).

Až do 20. století se v rámci oboru sociologie uvažovalo o společnosti postavené na patriarchálním principu a člověk všeobecně byl vždy považován za muže. Neuvažovalo se o podílu žen na vývoji společnosti nebo o samotném odlišném vnímání žen. Témata a sociální jevy, jako jsou domácí násilí nebo socializace podle pohlaví, byly přehlíženy (Osvaldová, 2004, s. 44-45). Koncentrace směřovala zejména k mužské sféře a na sociologii jako vědu bylo

nahlíženo jako na vědu mužskou. Sociologický pohled byl tedy mužský a zároveň byl zevšeobecněn na celou společnost. Na ženy bylo pohlíženo pouze jako na matky, manželky nebo jako „doplněk“ manžela. Předmět, který byl kritizován feminismem, vychází z myšlenky, že když se do společnosti narodíme, tak jsme si rovni, ale způsob, jakým je organizována společnost vede k diskriminaci. Žádoucí program feminizmu v sociologii by měl podobu rovnocenné analytické pozornosti oběma pohlavím tak, jako se věnuje rase a třídě (Osborne, 2007, s. 118-122).

Hnutí se dále člení do třech historických vln, kdy každá vlna je charakteristická jinými událostmi, cíli a změnami, o které ženy usilovaly. Dnešní feminizmus se zabývá tématy rovnoprávnosti mezi muži a ženami, a to zejména rovností mzdového ohodnocení za stejně vykonanou práci, stejnými příležitostmi, ustoupením od genderových stereotypů a ochranou žen před násilím a sexuálním násilím. Můžeme hovořit o nové čtvrté feministické vlně?

1.1. První vlna feminizmu

První vlnu feminizmu datujeme od poslední třetiny 18. století do 20. století, přibližně do roku 1930. Hlavními požadavky této vlny bylo přiznání základních práv a svobody ženám. Především se jedná o nejzákladnější lidská, občanská a politická práva, mezi která patří právo volit, právo na majetek, právo na vzdělání a právo na rozvod. V tomto období se vytvářela jistá polarizace mezi mužskou a ženskou rolí, to znamená, že žena a muž byli chápáni jako naprosto odlišné bytosti ve společnosti. Na veřejných záležitostech se podíleli pouze muži, v soukromém životě byly ženy právně odkázány k poslušnosti mužům (Havelková, 2004, s. 169-172). V zásadě se musely držet svého poslání, čemuž se rozumí splňovat roli manželky a matky.

Již v dobách předcházejících první vlnu se řada žen ze středních a vyšších vrstev nebála vystoupit na veřejnosti s žádostí o rovnoprávné

postavení vůči mužům, především pak v oblasti vzdělání. Ženy z dělnických tříd a chudých vrstev naopak toužily uživit svou rodinu a pracovat v bezpečných a lidských podmínkách. V průběhu 19. století se ženám střední a vyšší vrstvy postupně dostalo vyššího vzdělání, leč vykonávání většiny profesí jim bylo stále odepřeno. Jediná možná činnost, mimo domácích prací a aktivit, byla filantropie (Renzetti & Curran, 2003, s. 36-37).

V roce 1848 se konala slavná konference v Seneca Falls, díky níž byla přijata Deklarace postojů, která byla sestavena po vzoru Deklarace nezávislosti. Spolu s Deklarací bylo přijato i 12 rezolucí podporujících rovnost pohlaví a rovněž zavrhuje zákony a zvyklosti, které udržují podřízený status žen. Konference se zúčastnily nejen ženy, ale i muži. Tento sjezd je vnímán jako historické zahájení kampaně za volební právo žen (Tamtéž, s. 38).

Další významná událost ovlivňující vývoj boje za volební právo se odehrála v Anglii, kde ženy předložily britskému parlamentu petici s požadavkem o zavedení plného hlasovacího práva pro ženy. Petice, která byla následně ignorována, vedla k založení Národního spolku pro hlasovací právo a pojmu „sufražetky“¹ (Sokačová, 2003). Ženy byly z pohledu společenského systému považovány za nesvéprávné a závislé na mužích. Z toho důvodu se sufražetky nesnažily pouze o získání plného volebního práva, ale také o celkovou emancipaci. V oblasti sexuální morálky fungoval, tzv. „dvojitý metr“. Využívání prostituce bylo chlapcům přímo doporučováno a bylo shledáváno jako životní nezbytnost, a to nejen aby se mladí chlapci stali muži, ale aby byly naplněny základní mužské potřeby. Dívky byly naopak vedeny k puritánství (Havelková, 2004, s. 171-173).

Počátky českého feminismu byly umírněné. Zaměřily se na lepší postavení žen v občanské společnosti. O ženskou otázku se zajímal i Tomáš Garrigue Masaryk, který ve své disertační práci (o sebevraždě) tvrdil, že citové

¹ Výraz pochází z anglického termínu „suffrage“, který v českém jazyce znamená „volební právo“.

a sexuální zneužívání v manželství je příčinou ženských sebevražd. Jeho názory výrazně ovlivnila jeho manželka Charlotte, která pracovala pro ženské spolky a zajímala se o ženskou problematiku. Nepochyboval o tom, že ženy jsou rovnocenné mužům a považoval za nutné, aby měly možnost volby a nebyly manipulovány do stereotypních rolí. Shledával nemorálním, když muž považuje svou manželku za služku, kuchařku či pečovatelku, přičemž sám do rodiny nepřispívá ničím citovým nebo intelektuálním. Veřejně prosazoval právo žen na vzdělání, volební právo a možnost působit v politických stranách. Vystupoval na přednáškách, které se konaly v Ženském klubu českém. Ten byl založen v Praze a sdružovaly se zde ženy všech společenských vrstev s cílem prosadit rovnoprávnost ve vzdělávací a pracovní sféře. Důraz byl kladen především na volební právo pro ženy a přístup do politických organizací. Mezi zakladatelky klubu patří Teréza Nováková, Františka Plamínková, Marie Tůmová a další (Osvaldová, 2004, s. 28-29).

České feministky velmi uznávaly dílo *Poddanství žen* Johna Stuarta Milla. Ten v tomto díle ukazuje, že postavení žen v Anglii a jejich podřízenost vychází z tradic a situací žen přirovnává k otroctví, tedy k postavení, ze kterého se nelze rozvíjet. Kritizuje systém, který je nastaven tak, že slabší pohlaví je absolutně podřízeno silnějšímu. Podotýká, že otroctví mužského pohlaví bylo zrušeno, ale otroctví pohlaví ženského bylo pouze modifikováno do mírnější formy. Všechny ženy byly vychovávány ve víře, že povinností ženy je žít pro jiné a svou prací přispívat rodině. Dále se věnuje tématu domácího násilí, v rámci kterého tvrdí, že muži nevyžadují od své manželky pouhou poslušnost, ale i náklonost. Jsou tedy schopni použít jakékoli prostředky k jejímu „zotročení“ v podobě strachu. I když ženy velmi trápil takový přístup, mnohdy nedošlo k nahlášení jakéhokoliv problému, a to ze strachu ze zhoršení situace. Jejich oddanost byla natolik silná, že i když se týrané ženy odhodlaly situaci nahlásit, snažily se odhalit co nejméně informací a vyprosit tyranovi milost namísto

trestu, který si zaslouží. John Stuart Mill tvrdí, že přijetí myšlenky nerovnosti nikdy nebylo výsledkem vedoucí k prospěchu lidstva (Mill, 1998, s. 28-36).

První vlna feminismu odezněla ve třicátých letech 20. století, kdy byly hlavní cíle a požadavky v zásadě splněny. Mluvíme tedy o právu na vzdělání, právu na majetek a právu volebním. Po první světové válce bylo volební právo zavedeno ve většině evropských zemích, kde ženy daly najevo, že jsou schopny pracovat na pozicích, které zastávají muži (Havelková, 2004, s. 175). V některých státech, jako je například Švýcarsko, bylo volební právo ženám uznáno až pozdě, a to ve druhé polovině 20. století (Sokačová, 2003). Právo volit ještě zdaleka neznamenal rovnost, jelikož ženy ve skutečnosti nebyly aktivně zapojeny v politice.

1.2. Druhá vlna feminismu

Důležitý historický mezník ve vývoji feminismu byla druhá světová válka. Na trhu práce se masově zvýšil podíl žen a část z nich byla zaměstnána i po skončení války. Nadešel poválečný ekonomický boom, kdy pro obnovu států bylo zapotřebí zapojení více pracovních zdrojů. Tato situace výrazně přispěla ke změně postavení žen ve společnosti (Petrušek, 200, s. 222).

Skončení války přineslo ženám zcela jiný život, a to takový, že jejich úkolem bylo sehrávat roli manželky a matky. Bylo prosazováno takové pojetí ženskosti, na základě kterého byly ženy hodnoceny podle svého vzhledu, podle vzhledu svého domu, zahrady a jejich celkové péče. Toto se týkalo i žen s vysokoškolským vzděláním. Porodnost a sňatečnost se zvyšovaly a počet žen na pracovištích se prudce snižoval. Některé ženy odmítaly tento ideál a pokračovaly ve studiu na vysokých školách, některé na druhou stranu zanechávaly studia, aby se mohly plně věnovat domácnosti a podporovat své studující manžely (Renzetti & Curran, 2003, s. 130). Tento návrat k tradičnímu způsobu života vedl ke vzniku nových masových hnutí.

V souvislosti s touto vlnou bych ráda zmínila knihu *Druhé pohlaví* autorky Simone de Beauvoir, která skvěle vystihuje to, že žena je shledávána jako tzv. ta Druhá vedle muže, který je považován za „Absolutno“. Na rozdíl od ženy je muž v právu a žena trpí přirozenou nedostatečností. Realita byla taková, že „tělo muže má smysl samo o sobě, bez vztahu k tělu ženy, kdežto tělo ženy smysl nemá, nepředstavíme-li si zároveň muže...“ (Beauvoir, 1966, s. 10). Tato citace se dle mého názoru dá vyložit tak, že by žena měla myslet na to, že je pouhým tělem s reprodukčními orgány a musí si uvědomit, že jen díky muži je schopna porodit dítě. Bez něj je vlastně zbytečná, a tudíž se ženy samy považovaly za ty druhé. Místo uvědomění, že jak ženy, tak i muži jsou lidské bytosti, bylo přijímáno to, že ženy nejsou muži, tedy že jsou prakticky bezvýznamné (Tamtéž, s. 7-15).

Za nejvýraznější aktivistku druhé feministické vlny je považována novinářka a spisovatelka Betty Friedan. Její kniha *The Feminine Mystique* byla jednou z nevlivnějších knih druhé vlny s otázkami vynuceného domácího života, omezených až nemožných vyhlídek kariéry a později také legalizace potratů, které tehdy Spojené státy americké nepovolovaly. Ženská mystika v její knize představuje mýtus, že ženy v poválečném období naplňují a uspokojuje role hospodyně, a to i ty s vysokoškolským titulem. Ženy ze sebe měly špatný pocit, pokud nebyly spokojené s tradičním způsobem života, tedy pokud je výhradně neuspokojovaly domácí práce a výchova dětí. Tyto výčitky svědomí je dohnaly až k psychologům. Diagnóze se říkávalo „nemoc, která nemá jméno“. Americké ženy si poté uvědomily, že není problém v nich samotných, ale ve společnosti, která je vytvořena podle mužských představ, se kterými se všechny ženy nedokážou sžít (Fox, 2006).

Knihou získala pozoruhodné reakce. Betty Friedan si také uvědomila, že aby došlo k patričním změnám, nestačí pouhá slova, ale je nutná akce. Postupně se podílela na vzniku řad organizací. V roce 1966 založila the National Organization for Women (NOW), kde vystupovala jako prezidentka

organizace. O tři roky později se podílela na zrodu další asociace the National Association for the Repeal of Abortion Laws, která se zaměřila na legalizaci potratů dle uvážení matky a na další politické činnosti. Ženy všech věkových skupin, a dokonce i několik mužů, se podíleli na tematických stávkách a pochodech. V rámci této vlny byla Betty Friedan inspirací amerického feministického hnutí (Tamtéž).

Druhá vlna feminismu zastává tvrzení, že dosažení politických práv nevyřešilo „ženskou otázku“. Cílem nebyla pouhá politická emancipace, ale *„osvobození žen, které se promítalo v idejích feministických hnutí, která brala na síle“* (Heywood, 1994, s. 206-207).

Feministky druhé vlny se snažily dosáhnout toho, aby zákony měly větší reálný vliv a aby byla možnost je skutečně uplatňovat. Snažily se nalézt původ nerovností mezi pohlavími, jelikož pohlaví, dle argumentů feministek, je *„nejhlubším a politicky nejdůležitějším sociálním rozdílem“* (Tamtéž, s. 209). Původ těchto nerovností můžeme najít v samotném kulturním systému, který má patriarchální povahu. Termín patriarchát znamená „vláda otce“. Z feministického hlediska je patriarchát považován za „mužskou nadvládu“ nebo „mužskou nadřazenost“. Dále tvrdí, že patriarchát v rodině se promítá i do všech dalších institucí, kde má muž nadvládu. Objevuje se tedy jak ve sféře veřejné, tak i v soukromé. Zároveň může mít dvě povahy. Jedna z nich je ta, kdy jsou muži nadřazení ženám, a druhá ta, kdy mladší jsou podřízeni starším. *„Patriarchát je tedy hierarchická společnost charakterizována pohlavním a generačním útlakem.“* (Tamtéž, s. 211)

V této vlně se také objevuje heslo „personal is political“, v překladu „osobní je politické“. Feminismus usiluje o propojení soukromé a veřejné sféry, tedy aby soukromé záležitosti byly věcí veřejnou, věcí politiky. Domácí situace žen je dána společností a je třeba, aby byla vnímána jako politikum (Havelková, 2004, s. 181).

V tomto období feminismus neusiloval pouze o nastolení rovnosti, ale i o definici rozdílnosti. Tento motiv vede k heslu „rovnost v rozdílnosti“, kde je třeba si uvědomit, že to, co je jiné, nemusí být horší nebo lepší. Je nutné, aby jinakost nevedla k dalším nerovnostem. Feministické stanovisko říká, že každý by měl sám svobodně definovat své ženství a mužství a nebát se dát najevo své individuální rozdíly (Tamtéž, s. 181).

1.3. Třetí vlna feminismu

Feminismus se stal společenským globálním fenoménem v průběhu 80. a 90. let. Vyznačuje se diferenciací a pestrostí. Velmi často se zde setkáváme s novým termínem „gender“. Termín lze do češtiny přeložit jako „rod“, ale tento termín používáme v jeho anglickém znění. Gender je sociální konstrukt, který se vztahuje k pohlaví a určuje sociální rozdíly mezi muži a ženami.² Mění se s časem a v každé kultuře se liší.

Celý život hrajeme svou genderovou roli, která je všudypřítomná. Na druhou stranu, genderová identita nemusí být vždy v souladu s biologickým pohlavím. Ve společnosti fungují nepsané normy, kterým říkáme gender kontrakt. Jedná se o formální a neformální pravidla, která určují mužům a ženám různé povinnosti a dělbu rolí. Gender kontrakt si osvojujeme socializací a je zakotven v sociálních institucích, jako je rodina, škola a zaměstnání. Feministky to vnímají jako nevyváženou smlouvu, která zvýhodňuje muže (Vodáková & Vodáková, 2003, s. 342). Například je běžné, že na vedoucí pozice bývají obsazeni muži, protože na ženu je nahlíženo jako na matku, i když je bezdětná. Z tohoto pramení typický stereotyp, že žena se má starat o děti a rodinu.

² Určuje, jak by se měli chovat muži a jak ženy, jak by se měli oblékat a jaké sociální role by měli sehrávat ve společnosti. Vedle genderu vznikají i sociální stereotypy, které stejně jako gender se mění s časem a každá generace je vnímá odlišně.

Charakteristické pro tuto vlnu je propojení genderu a dalších kategorií, které čelí nerovnostem, diskriminacím a nevhodným zacházením, které může doprovázet i sexuální obtěžování. Na scénu se dostávají lidé jiné etnické a rasové příslušnosti, různého náboženského vyznání, lesby apod. (Sokolová, 2004, s. 206-207). Feminismy, které se objevily během 90. let (multirasový, postmoderní, mužský apod.) nás vyzývají k tomu, abychom si položili otázku, co vlastně víme o pohlaví, sexualitě a genderu. Tyto nové směry zpochybňují dualitu a protiklad žen a mužů nebo homosexuálů a heterosexuálů. Naopak tvrdí, že pohlaví je sociální konstrukt a může jich existovat více než dvě, které známe. Dále zastávají toho názoru, že existuje více sexuálních orientací a způsobů, jak vyjádřit mužství či ženskost. Feminismus třetí vlny je hnutím mladších feministek, které vyrostly spolu s feminismem. Předpokládají, že genderová rovnost je norma (Lorber, 2010, s. 4).

Americká socioložka Judith Lorber vytvořila kategorizaci feministických teorií se snahou vysvětlit důvody všudypřítomné genderové nerovnosti. Tyto tři kategorie nazýváme: teorie genderově reformní, teorie genderově motivovaného odporu, teorie genderově motivované vzpoury (Renzetti & Curran, 2003, s. 48).

1.3.1. Genderově reformní feministické teorie

Feminismus genderové reformy zviditelnil všudypřítomné diskriminační praktiky při rozdělování ekonomických zdrojů a rodinných povinností. Během 70. let narůstala nespokojenost s konvenčními představami o ženách a mužích. Konkrétně o jejich chování, tělech a sexualitách. Společnost mezi nimi zdůrazňovala rozdíly, které vyzdvihovaly muže jako ty silnější, chytřejší, a především schopnější ve srovnání s ženami. Jediná výjimka byla v případě péče o děti. Národní ekonomické statistiky nebraly v potaz množství práce v rodině, kterou vykonávaly ženy, tudíž byla jejich práce prakticky neviditelná. Z toho vychází, že zdroje genderové nerovnosti jsou strukturální, nikoli výsledek individuálního jednání. Tím máme na mysli například zařazení žen do špatně placené práce, nerovný přístup ke vzdělání a politické moci (Lorber, 2010, s. 10-11).

Hlavním cílem je tedy reformovat společenský řád tak, aby došlo k vyváženosti pohlaví a rovnosti mužů a žen v celé společnosti. Lidé by měli mít možnost pracovat, starat se o děti, působit ve vládě a ve společenském životě bez ohledu na to, zda je jedinec muž nebo žena (Tamtéž).

Do této kategorie, Judith Lorber zahrnuje feminismus liberální, marxistický, socialistický a rozvojový (Renzetti & Curran, 2003, s. 48).

Liberální feminismus se zaměřuje na poskytnutí rovnocenných právních prostředků a na rovnost před zákonem. Stanovuje požadavek, aby měly ženy větší slovo ve fungování a rozhodování v oblasti vědy a výzkumu (Veselá, 2010, s. 84). Na druhou stranu, marxistický a socialistický feminismus usiluje o změny v rámci ekonomické rovnoprávnosti, tedy o zvyšování mezd, upravení pracovních podmínek a celkovou ekonomickou nezávislost na muži. Rozvojový feminismus je orientován na zájmy žen v hospodářsky rozvojových zemích. Snaží se rozlišovat jejich možnosti podle lokalit v souladu s kulturními hodnotami společnosti dané země (Sokolová, 2004, s. 203-204).

1.3.2. Feministické teorie genderově motivovaného odporu

Tyto teorie zdůrazňují, že mužská dominance znemožňuje nastolení rovnováhy. Genderový řád odkazuje na skryté vztahy mezi institucemi a každodenním životem, díky kterým jsou muži schopni ovládat životy žen. Tuto mužskou převahu nazýváme patriarchátem, který stojí za podřízeností žen. Feminismy na základě genderového odporu tvrdí, že genderová nerovnost vychází ze samotných genetických a hormonálních rozdílů, jelikož muž je přirozeně ten silnější a dominantnější, a to i ve smyslu sexuálního vykořisťování (Lorber, 2010, s. 11-12).

Cíl feminismu genderové rezistence je prostý. Vyzývá k přetvoření společenského řádu a osvobození z nadvlády mužů, usiluje o ocenění žen a zastává názor, že by si ženy měly vytvořit vlastní veřejnou sféru – politiku, náboženství i kulturu. Je nutné postavit se negativnímu hodnocení žen, povzbuzovat jejich hrdost, a především se naučit chránit před sexuálním násilím a nebát se o tomto tématu mluvit (Tamtéž).

Tato kategorie zahrnuje radikální, lesbický, psychoanalytický a standpoint („hlediskový“) feminismus (Renzetti & Curran, 2003, s. 48). Radikální a lesbický feminismus spolu úzce souvisí. Zaměřují se na sexuální vykořisťování žen a obzvlášť na násilí páchané na ženách (Tamtéž). Tímto proudem se budu více zabývat v samostatné kapitole. Psychoanalytický feminismus je ovlivněn myšlenkami Sigmunda Freuda a pojednává o souvislosti genderové nerovnosti s rozdílným vývojem osobnosti žen a mužů (Tamtéž). Standpoint feminismus se zabývá společnými prvky „ženských životů“, které se týkají všech žen. Zkoumá jedinečný pohled, který vychází ze stejných zkušeností žen (Sokolová, 2004, s. 206).

1.3.3. Feministické teorie genderově motivované vzpoury

Poslední kategorizace je odrazem třetí feministické vlny a analyzuje další zdroje nerovnosti 90. let a 21. století, například rasové, etnické a genderové (Lorber, 2010, s. 13). Zde patří, podle Judith Lorber, multirasový feminismus, mužský feminismus, feminismus sociální konstrukce a postmoderní feminismus. Vznikla i takzvaná queer theory, která není součástí feminismu, leč se mu podobá (Renzetti & Curran, 2003, s. 49).

Multirasový feminismus se zabývá postavením například afroamerických či islámských jedinců na sociálním žebříčku společnosti. Etnické a rasové rozdíly vedou k předsudkům, které omezují ženy a muže spadající do těchto minoritních skupin (Sokolová, 2004, s. 208). Genderový společenský řád nestaví proti sobě pouze muže a ženy, ale i samotné muže nebo ženy jiných národností, a naopak spojuje ženy a muže stejné rasové skupiny a ekonomické vrstvy. Mužský feminismus se také zaměřuje na postavení jedinců ve společnosti a naznačuje, že různé společenské pozice subjektů se odlišně promítají do zvýhodnění či znevýhodnění žen a mužů. Jsou orientováni proti patriarchátu, jelikož ne každý muž se kladně staví k tomuto systému (například homosexuálové) (Tamtéž, s. 207).

Feminismus sociální konstrukce zkoumá utváření stereotypů a různých identit. Zabývá se povahou genderu, která je sociálně vytvořená. To znamená, že v každé společnosti je jiná a zároveň se mění s časem (Tamtéž, s. 208).

Postmoderní feminismus a queer teorie oslabují legitimitu zvýhodňování jedné skupiny, znásobují genderové kategorie a vyzdvihují svobodnou identifikaci vlastního já navzdory společenskému tlaku. Postmoderní feminismus bývá kritizován jinými feministkami za to, že se výrazně zaměřuje na problematiku genderu a vzdaluje se od témat týkajících se výhradně žen, jako je opuštění od genderových stereotypů, stejný plat pro ženy a muže a stejné možnosti. Klade důraz na to, aby byly do výzkumů zahrnovány

i ženy barevné³, různého náboženského vyznání, etnicity a sexuální orientace. Vyzdvihuje diverzitu a heterogenitu mezi lidmi a rovněž uvnitř skupiny žen (Veselá, 2010, s. 94-96).

Význam slova „queer“, původem z anglického jazyka, znamenal „podivný“. Termín byl spojován s homosexuály a později byl užíván pro člověka s identitou, který vybočuje z heterosexuálních stereotypů a realizuje se mimo heteronormativní konvence. Politika queer teorie má za cíl nastolit stejná práva jako mají heterosexuálové i těm identitám, které neodpovídají heterosexuální normativitě a nediskriminovat na základě sexuální orientace či genderové sebeprezentace (Fafejta, 2016, s. 192-194). Lidé, kteří se hlásí ke „queer“ komunitě (LGBT+) se často setkávají s různými formami obtěžování od lidí, kteří nesouhlasí s tímto životním stylem.

S tímto obdobím přichází i nové komunikační a informační technologie, které zasahují do celé společnosti a do soukromého života. Reakcí na novou problematiku je kyberfeminismus. Tento feminismus je charakteristický především pro 21. století. Ve virtuálním světě se pohybují nejen dospělí, ale i děti. Lingvistické pozorování prokázalo, že v elektronických diskusích muži mluví agresivněji a se sexuální podtextem. Toto slovní násilí se jen zřídka vyskytuje v nevirtuálním světě (Hall, 1996, s. 154-155). V kyberprostoru se můžeme setkat i s kyberšikanou, kterou definujeme jako formu obtěžování a zneužívání moci za využití elektronických zařízení. Jedná se o krádež identity, ponižování, sexuální obtěžování, zveřejňování citlivých informací se záměrem poškodit oběť apod. (Kopecký & Szotkowski, 2018). Kyberfeminismus se zabývá nejen kyberšikanou, ale i genderovou nerovností v oblasti moderních technologií.

³ Termín „ženy barevné“ se běžně užívá v anglickém jazyce jako „women of color“

1.3.4. Radikální feminismus

Radikální feminismus se orientuje primárně na témata týkající se žen a snaží se například vyvést muže z omylu, že žena je pouhý subjekt, kterým se manipuluje a očekává se od ní poddajnost v rámci sexuálního vykořisťování. Napadá samotný původ společenského řádu, strukturu společnosti, charakter institucí a vše, co považuje za původce útlaku žen. Za hlavní zdroj útlaku žen je považován dominující patriarchální společenský rámec, který zodpovídá za vykořisťování. Díky němu muži nabývají potenciálu násilníka a agresora. Předmětem zkoumání je sexualita, z níž muži čerpají moc (Veselá, 2010, s. 88-89).

Radikální feminismus považuje společenské struktury a instituce postavené na lidech, kteří vykonávají moc nad druhými za utlačující. Tyto struktury a instituce primárně spočívají v mužské nadvládě. Za nejzákladnější zdroj útlaku je považován patriarchální systém, o kterém jsem již psala. Projevuje se ve viditelném páchání násilí a sexuálního obtěžování na ženách, ale i ve skrytých formách, které jistým způsobem vykořisťují ženy. Společnost, která je výhradně řízená muži, stanoví ideály krásy a mateřství, které jsou vnucovány. Ženy čelí sexuálnímu obtěžování na pracovištích a jsou zatíženy neplacenou prací v domácnosti. Další témata a problematiky, kterými se radikální feminismus zabývá, je pochopitelně i fyzické násilí ve formě znásilnění, vynucená prostituce, zneužívání dětí, bití a mnoho dalších. V patriarchálním systému jsou ženy považovány za reprodukční nástroj a prostředek sexuálního uspokojení. Vyhovující vzhled ženy znamená pro muže trofej a ve společnosti je shledáván jako symbol úspěšnosti. Dobře vypadající žena je statusový symbol. Z těchto důvodů chtějí radikální feministky dosáhnout toho, aby si žena vážila sama sebe a pochopila svou vlastní cenu (Jandourek, 2003, s. 124-125).

Patriarchální společenský řád uděluje mužům dominanci, kterou udržují silou. Dominanci v podobě násilí využívají k dosažení a upevnění autority,

k vyjádření nespokojenosti a k určování pravidel. Pocit nadřazenosti v nich vzbuzuje právo mít kontrolu nad svou ženou a jednat s ní podle vlastních potřeb. To se může promítat v samotném manželství. Radikální feminismus považuje mužskou sexualitu za neukojitelnou a vrozenou. Tato „dravost“ je vnímána jako neustálé riziko sexuálního obtěžování. Trvalá hrozba sexuální agrese omezuje pohyb žen a diktuje způsob, jakým by se ženy měly oblékat, aby nevyvolávaly mylné provokativní dojmy (Elliot, 1996, s. 177-182). Samozřejmě ne každý muž zneužívá, a ne každá žena je zneužívána, leč se radikální feminismus snaží odpovědět na otázku, proč jsou muži primárními pachateli sexuálních útoků, a proč jsou oběťmi právě ženy (Tamtéž).

V tomto proudu se můžeme setkat i s feministkami orientovanými proti pornografii. Antipornografické feministky vnímají jejich obsah jako násilí na ženách a dětech, jelikož jsou v pornografiích ponižovány a znásilňovány. Tvrdí, že pornografie činí sexuální styk nerovný, jelikož muž dominuje a žena se podřizuje (Jackson, 1992, s. 203-204). Pornografie dostala nálepku jako forma násilí a diskriminace žen. Sexuální styk se obecně považuje za soukromou záležitost, kterou pornografie zveřejňuje. To je také jeden z důvodů, proč se antipornografické feministky snaží pornografii posunout do sféry veřejné diskuse a kterou by měl stát nejen řešit, ale i omezit. Jsou také toho názoru, že se jedná o porušování lidských práv, jelikož pornografie vytváří negativní pohled na ženy jako na sexuální objekty a podle toho se muži k ženám následně chovají. Pornografie může být otevřeně násilná nebo se násilí může projevovat pomocí znázornění žen ve stavu podřízenosti mužům. Jednání se ženami v pornografii se stává jakousi šablonou pro zacházení s ženami obecně (Lišková, 2009, s. 17-20).

V Irsku roku 2005 vznikla koalice feministických organizací, která spustila kampaň „Za svobodu od pornografie“. Cílem této kampaně bylo vyvolat ve společnosti nové vnímání sexuality založené na respektu, rovnosti a bezpečí. Samozřejmě se kampaň snažila i o samotnou eliminaci pornografie.

Kritika irských feministek vychází z přesvědčení, že jsou ženy v pornografii prezentovány jako dehumanizované objekty. Kritizují, že sexuální násilí je přijímáno jako normální, a dokonce jako ženám příjemné. Sexuální vztahy jsou postaveny na ženské podřízenosti a původcem je mužská nadvláda. Existuje zde i tvrzení, se kterým se ztotožňuje mnoho evropských autorek, a to takové, že pornografie se dá přirovnat k sexuálnímu obtěžování a obchodu se ženami. Také tvrdí, že v pornografii dochází k povzbuzování sexuální nenávisti, a že vyvolává v mužích touhu zacházet se ženou stejně tak, jak vidí v pornografických materiálech, v horších scénářích budí i touhu znásilňovat (Tamtéž).

Antipornografické hnutí je přesvědčeno o tom, že mužská sexualita má násilnou povahu, kdežto ženská sexualita je mírnější a milující. Násilí spojené s pornografií můžeme zaznamenat již v rámci programu Women Against Violence in Pornography and the Media (WAVPM). Vznik tohoto uskupení byl podmíněn Konferencí o násilí na ženách, jež se uskutečnila v San Franciscu v roce 1976. Tento předpoklad, že pornografické materiály v sobě nesou formu násilí, převzala i největší organizace ve Spojených státech amerických NOW, která byla založena v období druhé vlny feminismu (Lišková, 2009, s. 41-42; 59).

Mnoho feministek zpochybňuje existenci spojitosti mezi pornografií a násilím. Sociálně-vědní výzkum, který hledal vzájemný vztah mezi dostupností pornografie a sexuálně motivovanými zločiny na ženách, se přiklání k tvrzení, že fenomén pornografie nemůže přímo za násilí a být zdrojem podřízenosti žen. Sexuálně násilný materiál může individuálně přispívat k možnosti, že dojde k určitému násilí na ženách a probudí v mužích násilníky, ale také může představovat neškodný materiál, ve kterém se muži nezaměřují na samotné násilí, ale na ženy jako erotický symbol (Tamtéž, s. 43-44).

1.4. Shrnutí

Feministické hnutí vzniklo před více než stoletím. Během té doby se měnilo, nabývalo jiných podob a prosazovalo jiné cíle. I když se v rámci feminismu vytvořily i radikálnější proudy, nejedná se o nebezpečnou ideologii, která vede lidi k nenávisti. Snaží se očistit společnost od stereotypů a společností daných úředů žen a mužů. Usiluje o odstranění diskriminace, nastolení respektu a možnost žít vlastní život dle svých představ, a ne podle představ někoho jiného. Ano, mezi pohlavími jsou jisté biologické rozdíly, ale to neznamena, že přítomnost odlišných orgánů, jiná barva pleti nebo výška budou zaručovat jiná privilegia a práva. Koneckonců, muži sami za sebe nemusí být spokojeni s patriarchátem, který jim uděluje povinnost živit rodinu nebo nedávat najevo své city a emoce. Tyto stereotypní představy jsou sociálně konstruovány a je možné je změnit (Eurodeník, 2019; Krobová, 2017).

Není spravedlivé, že v tak pokročilé společnosti jednadvacátého století jsou muži a ženy jinak mzdově ohodnoceni za stejnou práci, že homosexuální páry se nemohou spojit svazkem manželským před svou rodinou, a že se přehlíží další oběti sexuálního obtěžování. Feministická hnutí své doby dosáhla jistých cílů. Od práva volit a studovat k rozhodování nad vlastním tělem až k možnosti postupovat na kariérním žebříčku (Eurodeník, 2019; Krobová, 2017). Feminismus přispěl k revizi určitých vzorců v rámci sociologie. Oblasti bádání, metody a sociologické teorie více zohledňují hledisko žen v oblasti sociologie rodiny, deviance, práce a organizací (Veselá, 2010, s. 81).

V další části této práce se budu zabývat samotnému sexuálnímu obtěžování. Jedná se o fenomén, kterým se nezabývají pouze feministky, ale i ženy a muži obecně. Každý člověk za svůj život se již mohl setkat s jistou formou sexuálního obtěžování. Tohoto problému se pravděpodobně nikdy nezbavíme, jelikož je velmi těžké jej interpretovat. Každý si sexuální obtěžování vykládá jinak, a to nemám na mysli jen to, že muži jej interpretují jinak než ženy,

ale i to, že každá žena si sexuální obtěžování vykládá odlišně. Toto velmi citlivé téma se dostalo do povědomí celého světa, a díky tomu vzniklo nespočet kampaní, které se snaží bojovat proti tomuto fenoménu.

2. Sexual harassment

Termín *sexual harassment* se objevil v 70. letech 20. století. Přichází s ním americký feminismus a představuje ho jako specifickou podobu násilí páchaného na ženách i mužích a na jehož potírání je nutné použít zákonné prostředky. V českém jazyce tento termín znamená „sexuální obtěžování“, ale v 90. letech 20. století Josef Škvorecký přišel s lehčím překladem „sexuální harašení“, který má určitý ironický podtext. Tento „žertovný“ překlad rozhořčil feministky. Podle nich tento nepřesně vyjádřený termín zlehčuje problém sexuálního obtěžování (Vodáková & Vodáková, 2003, s. 349; Wilková, 2004).

Jedná se o širokou škálu nechtěných verbálních a neverbálních jednání. Zahrnuje jak slovní obtěžování, tak i znásilnění a další sexuálně motivované zločiny. Mnoho obětí si takové zkušenosti nechávají pro sebe ze studu nebo také ze strachu, že následně přijdou o práci (Tamtéž).

Často se můžeme setkat s problémy týkajícími se subjektivních interpretací ze strany žen a mužů. Oběť může považovat akt pachatele jako sexuální obtěžování, leč pachatel to může vnímat úplně jinak. Tento fenomén úzce souvisí se stálými genderovými stereotypy a podporuje nerovné postavení žen ve společnosti.

V roce 1975 došlo k vůbec prvnímu odvolání se na tuto problematiku. Obětí byla Carmita Wood, která pracovala jako sekretářka na Cornell University. Příčinou jejího odchodu bylo nevhodné sexuální chování jejího nadřízeného. Od úřadu práce se jí nedostalo podpory, jelikož její odchod ze zaměstnání byl dobrovolný a z osobních důvodů. Tato situace vedla k tomu, že se americké feministky rozhodly uspořádat demonstraci, kde vyzývaly ženy, aby o takových nespravedlnostech mluvily a dostaly se do povědomí veřejnosti. Na toto téma vznikla i studie, která byla zveřejněna o rok později. Na základě této studie došlo k zjištění, že „devadesát procent z devíti tisíc dotázaných žen, se považovalo za oběti sexuálního obtěžování na pracovišti“ (Neumann, 1999, s. 1053).

Případ Carmity Wood a téma nerovnoprávnosti pohlaví ovlivnil feministku a právničku Catharine MacKinnon, která jako reakci napsala knihu *Sexuální obtěžování pracujících žen* (1976). Tato kniha se stala jednou z nejvlivnějších knih s právním podtextem 20. století. V knize se objevují dvě formy harassmentu, které představují základní dělení sexuálního obtěžování. První se nazývá „přímé vydírání“. Tato forma je vysvětlována ve smyslu „něco za něco“, která se týká sexuálního sblížení výměnou za výhody nebo za vyhrožování. Takové vydírání ovlivňuje následný způsob zacházení s obětí. Případů tohoto typu je mnoho, leč při vznesení žaloby z vydírání je nutné mít přímý důkaz. Druhá forma harassmentu je mnohem běžnější u soudního řízení. Nazývá se „nepřátelské prostředí“. Takové prostředí může být vytvořeno spolupracovníkem tak, že je jeho chování obscénní nebo používá nevhodné slovní projevy či návrhy. Zahrnuje konverzace se sexuálním podtextem, dotyky a další projevy, které utváří nepříznivé klima. Nepřátelské prostředí se nedá jen tak dokázat, proto americké feministky trvaly na tom, že je třeba projednat soukromí a minulost obžalovaného a důkazy musí být podpořeny svědectvím dalších žen (Tamtéž, s. 1053-1055; Vohlídalová, 2009, s. 20).

Irena Smetáčková spolu s Petrem Pavlíkem (2011) zmiňují dva přístupy k definici sexuálního obtěžování na základě objektivních a subjektivních charakteristik. První přístup vychází z konkrétních případů, což vedlo k vytvoření právních definic sexuálního obtěžování nebo také definic *a priori* (jelikož z pozorování lze určit chování sexuálně trestního charakteru), které tvoří legislativu. Další přístup je povahy subjektivní. Tento přístup je postaven na samotných pocitech oběti. Obtěžující chování v ní vyvolalo negativní pocity, podle kterých se domnívá, že se jedná o sexuální obtěžování. Nepříjemné pocity ale nejsou dostačující, tudíž z praktických a výzkumných argumentů není tento subjektivní význam majoritně uznáván. Dnes se sexuální obtěžování vymezuje v případě, že má chování sexuální povahu a je nechtěné. Dále je doplňováno o

podmínky, které mají negativní dopady na oběť a o souhrn projevů, což jsou například situace, kdy byla obtěžovaná osoba vystavena sexuálně motivovanému chování, jako je například nežádoucí fyzický kontakt, zastrasování nebo ponižování (Pavlík & Smetáčková, 2011, s. 364-366).

2.1. Definice sexuálního obtěžování právního charakteru

Sexuální obtěžování je uvedeno v antidiskriminačním zákonu, který jej považuje za formu diskriminace. Antidiskriminační zákon, schválen v roce 2009, definuje sexuální obtěžování podle zákona č. 198/2009, § 4 odst. 1 a 2 jako: *„Nežádoucí chování, jehož záměrem nebo důsledkem je snížení důstojnosti osoby a vytvoření nepřátelského prostředí. Může být vnímáno jako podmínka pro rozhodnutí ovlivňující výkon práv a povinností vyplývajících z právních vztahů. Sexuálním obtěžováním se rozumí chování, které má sexuální povahu“* (Zákon č. 198/2009 Sb., § 4). Znaky sexuálního obtěžování vycházející ze zákona jsou *„nevhodnost chování, intenzita dosahující zásahu do lidské důstojnosti a sexuální podtext“*. Jsou-li naplněny tyto podmínky, jedná se o sexuální obtěžování. Zde nastává problém se subjektivním vnímáním situace. Jednání pachatelů mohou způsobit obětem psychickou újmu i v případě, že se podle zákona nemusí jednat o evidentní sexuální obtěžování. Dotčení to tak ale mohou vnímat (Smetáčková & Fellerová, Palkovská & Šafařík & Hradecká, 2016, s. 4-6).

2.2. Klasifikace a aspekty sexuálního obtěžování

Frank J. Till rozlišil ve svém reportu o sexuálním obtěžování z roku 1980 pět forem sexuálního obtěžování, které překládáme do českého jazyka jako genderové obtěžování, sexuální svádění, sexuální uplácení, sexuální nátlak a sexuální násilí. Tato jednání jsou uspořádána podle závažnosti chování. Z této typologie vychází Louise Fitzgerald, která následně vytvořila standardizovaný dotazník Sexual Experiences Questionnaire, známý pod zkratkou SEQ. Autorka zúžila klasifikaci sexuálního obtěžování na tři úrovně, které jsou genderové obtěžování, nevyžádaná sexuální pozornost a sexuální nátlak (Pavlík & Smetáčková, 2011, s. 367).

Genderové obtěžování obsahuje verbální a neverbální chování založené na urážkách a nepřátelském postoji vůči ženám. Jedná se o formu šikany, která zahrnuje zastrašující a nepřátelská gesta. Nevyžádaná sexuální pozornost, jak je z názvu patrné, označuje chování, které je nevyžádané a odmítavé. Třetí kategorie, sexuální nátlak, je chápán jako nucená sexuální kooperace za určitou cenu. Tento jev se vyskytuje převážně na pracovišti a je považován za nejzávažnější druh sexuálního obtěžování z této klasifikace. Tyto jednotlivé kategorie ze sebe vycházejí. Na scéně se zprvu objevuje genderové obtěžování, které při jeho setrvání graduje v sexuální nátlak (Křížková & Uhde, 2005, s. 31-36; Pavlík & Smetáčková, 2011, 368-370).

Výzkumy dokazují, že oběťmi sexuálního obtěžování jsou převážně ženy. Z toho vyplývá, že sexuální obtěžování upevňuje nerovnost mezi muži a ženami a vytváří pomyslné překážky, které brání uznání žen jako rovnoprávných bytostí ve společnosti. Zároveň vytváří jakousi symbolickou nadvládu a moc mužů, s jejíž pomocí zdůrazňuje ženám jejich genderovou roli, sexuální atraktivitu a vytváří jistou hierarchii. Genderový řád je sám o sobě značně sexualizovaný a přispívá k diskriminaci a k nahlížení na ženy jako na erotický symbol. Určité chování muže může být ovlivněno pudy, dobyvatelskou tendencí a pocitem moci, což ho může svádět k jednání, které

sám nepovažuje za sexuálně podbarvené, ale žena jej považuje za nepříjemné a v extrémních případech i za sexuální obtěžování. Nejčastějšími formami obtěžování, se kterými se ženy setkávají na pracovišti, jsou sexuálně podbarvené narážky, vtipy a konverzace. Výrazně vzrostl výskyt obtěžování prostřednictvím elektronických zařízení a sociálních sítí, které jsou vysoce nebezpečné a týkají se i nezletilých (Tamtéž, s. 31-36; Tamtéž, s. 368-370).

Zásadním faktorem, který je zároveň součástí sexuálního obtěžování, je moc. Pocit moci se objevuje u jedinců zastávající nadřazené pozice v institucích. Jedná se o instituce pracovní či vzdělávací. Moc, založena na genderovém řádu, obecně staví maskulinitu do nadřazené pozice, avšak jsou i situace, kdy moc vychází z feminity.⁴ V daných institucích jsou běžně nastavené formální vztahy zaměstnanců, které je rozdělují na nadřazené a podřazené a zároveň tvoří zdroj moci. V rámci této nerovnosti může dojít k zneužití této patřičné moci ve vztahu nadřazeného a podřazeného, která podmiňuje zrod fenoménu sexuálního obtěžování. Z této skutečnosti lze odvodit fakt, že sexuální obtěžování se nemusí týkat primárně sexuálních praktik, ale také moci, která může být zneužita. V určitých případech nemusí obtěžovaná osoba zneužití moci vnímat negativně. "Oběť" si nemusí uvědomovat závažnost situace, a že se jedná o sexuální obtěžování, ale naopak takové chování neodmítá a neoznačuje jej za něco špatného. Takové situace nastávají v případě, kdy se v organizaci vyskytuje důvěra, která utváří u podřazeného pocit bezpečí a díky tomu si nepřipouští výskyt nevhodného chování a nepovažuje se za oběť něčeho nevhodného. Rovněž může podřazená osoba pociťovat jisté sympatie vůči nadřazenému, které posilují její poslušnost. O sexuální obtěžování se jedná v případě porušení jistých formálních pravidel, ne však pouze na základě negativních pocitů (Pavlík & Smetáčková, 2011, s. 370-372).

⁴ Žena se cítí nadřazeně v péči o domácnost a rodinu, ale i v případě využívání „ženských zbraní“ (to jsou zranitelnost, citlivost, apod.).

Sexuální obtěžování bývá spojováno i s patriarchátem, který udržuje genderové stereotypy a zachovává ženy v podřízené pozici. Patriarchát vytváří v organizacích i genderová očekávání, která se váží na sexuální role, což posiluje výskyt sexuálního obtěžování. Pohled na ženy v podřízené funkci je značně erotizován, z čehož vyplývá, že sexualita může sloužit jako nástroj k uplatnění moci. Někteří muži na vysokých pozicích se cítí jako „alfa samci“, kteří mají moc nad svou podřízenou a možnost s ní zacházet podle svých představ. Vzniká klima založené na patriarchálních hodnotách, které odůvodňuje a omlouvá sexuální obtěžování. Nicméně se sexuální obtěžování netýká pouze vztahu nadřízených vůči podřízeným, ale vyskytuje se i mezi spolupracovníky zastávajícími rovnocenné postavení. Z této skutečnosti můžeme usoudit, že sexuální obtěžování je obsaženo v hodnotových kulturních vzorcích, které je posíleno genderovými stereotypy a brání tak nastolení sociální rovnosti (Křížková & Maříková & Uhde, 2006, s. 21-23).

2.2.1. Aktéři sexuálního obtěžování

Abychom správně podchytili fenomén sexuálního obtěžování a zneužívání, musíme si připomenout, jak se proměňují kulturní sexuální scénáře. Poněvadž jsou sexuální scénáře institucionalizované, zachovávají se sociálním řádem a obecně vymezují, za jakých podmínek a situací mohou lidé provozovat sexuální aktivity. Konkrétně například kde je provozovat, s kým, jak apod. Víme tedy, jaké chování je v různých situacích vhodné a v souladu s normami a jaké naopak není. Například v určitém momentě víme, kdy je třeba potlačit sexualitu a kdy je vhodné ji projevit. Zároveň nám normy stanovují, co lze pokládat za erotické a sexuální. Každý jedinec může vnímat kulturní sexuální scénáře individuálně, ale jeho samotné jednání musí dodržovat určité vzorce chování, které jsou v souladu se sociálním řádem. Jedinec, který koná v rozporu

s těmito pomyslnými vzorci, může být považován za jedince ohrožujícího sociální řád (Fafejta, 2016, s. 64-66).

Uvedu zde dva sexuální scénáře podle socioložek Bertone a Ferrero Camoletto rozlišující se jako predátorský a respektující. V těchto scénářích muž vystupuje jako ten dominantní, ovládaný svými sexuálními pudy a žena jako submisivní citlivá bytost. Pokud žena vystupuje jako ta aktivní, je shledána za deviantní. Jistou roli zde zastávají i genderové stereotypy, které obecně považují muže za dominantní a ženy za submisivní. Respektující scénář je spojován s partnerským vztahem. Ženy ztvárňuje jako stvoření, které jsou přirozeně ovládané mateřskými pudy, a která dosáhnou uspokojení otěhotněním a momentem, kdy se jejich partner stane otcem. Muž za těchto okolností je bytostí, která respektuje svou partnerku. V predátorském scénáři není místo pro city a romantiku. Muž je zobrazován jako aktivní predátorská bytost, jejíž cílem je podmanit si ženu, která zastává pasivní roli a následně dosáhnout uspokojení svých sexuálních potřeb. Takový typický muž je sebevědomý a nezadaný jedinec, který nemá v plánu se vázat k jedné ženě (Fafejta, 2016, s. 66-68). Z tohoto scénáře vychází náš fenomén sexuálního zneužívání. Sexuální jednání nemusí být pro obě strany srozumitelné a přijímané. Časem se mění význam sexuálních scénářů a s tím i jejich akceptovatelnost. Problém se nachází u správné interpretace sexuální situace. Nepatrné naléhání muže na ženu, která jej odmítá, se již může považovat za formu sexuálního obtěžování. Predátorský scénář, který byl dříve respektován a byl přijatelný se mění ve scénář znásilňující. V tom případě mají muži problém rozlišit, zda je jejich chování nevinné nebo se jedná o sexuální přestupek (Fafejta, 2014, s. 163-164).

2.3. Muži jako oběti sexuálního obtěžování

Sexuální obtěžování jako takové se více zaměřuje na zkušenosti žen. Nikoli jen proto, že bývají častějším terčem obtěžování než muži, ale i proto, že ženy více vnímají formy nežádoucího chování se sexuálním podtextem jako obtěžující. Koncem 90. let se začaly objevovat výzkumy tykající se sexuálního obtěžování páchaného na mužích. Muži, spolu s ženami, považují za sexuální obtěžování takové chování, které je pro sexuální obtěžování charakteristické a typické, ale muži tak vnímají i chování, které zpochybňuje jejich dominanci ve formě zesměšňování a ponižování za vykonávání práce, které běžně dělávají ženy (například potřeba uvolnění z práce z rodinných důvodů apod.). Takové chování bývá více spojováno se sexismem⁵, ale z výpovědí dotázaných mužů jej opravdu považují za formu sexuálního obtěžování. Celkově bylo analyzováno, že mnohem více mužů má zkušenosti se sexuálním obtěžováním ze strany jiného muže. Cílová skupina představuje mladé muže na podřízených pozicích. Údaje z průzkumů U.S. Merit Systems Protection Board uvedly, že „až 44 % žen a 14-19 % mužů ve státním zaměstnání zažili aspoň jeden sexuálně obtěžující zážitek během dvouletého pracovního období. Z průzkumů, v období 1981-1995, vyplývá, že 21-22 % mužů bylo obtěžováno jinými muži, zatímco 1-3 % žen bylo obtěžováno jinými ženami“ (Stockdale & Visio & Batra, 1999, s. 631-632).

Muži, kteří si zažili sexuální obtěžování, kdy pachatelem byla žena, se setkali se sexistickými narážkami a nežádoucí sexuální pozorností ze strany žen. Sexuální obtěžování ze strany stejného pohlaví, tedy jiného muže, je založené na přístupu odmítnutí nebo také zavržení. Takové chování spočívá v tom, že se snaží cíl ponížit, potrestat nebo také vyhnat (například vyhnat ze

⁵ Termín sexismus označuje předsudky, zaujatost, znevýhodňování či utiskování na základě pohlaví. Ve společnosti je zakořeněn určitý stereotyp, který jasně rozlišuje, jak by se ve společnosti měla chovat žena a jak muž. Sexistické myšlenky vznikají v okamžiku, kdy chování jedince vybočuje z těchto stereotypních předsudků. Jedinec se setkává s nepochopením, a někdy i s odporem, který doprovází určité sexistické reakce. Tyto reakce jsou nevhodné komentáře a v nejhorším případě se může jednat o obtěžování a fyzické násilí. (Simerská, 2001)

svého okolí, z práce, odstranit ho ze svého života). Primárně se ho dopouštějí muži, kteří usilují o dodržování hypermaskulinních genderových norem a trestají ty, kteří z nich vybočují. Příkladem mohou být muži, jejichž vzhled a stavba těla nemusí odpovídat těmto normám, například muži hubení a s malým vzrůstem. Typickým příkladem vybočujících z těchto stereotypních norem jsou homosexuálové, kteří svou orientaci prezentují svým vzhledem, stylem oblékání či femininím chováním. Zahrnout můžeme i citlivé muže, kteří vyhledávají ženskou společnost a jejich chování neodpovídá drsným hypermaskulinním typům (neperou se, neprojevují svou dominanci a sílu, nevěnují se mužským sportům, nebojí se projevit své slabé stránky apod.). Hypermaskulinita je stereotypní identita související s mužskými pohlavními rolemi. Násilí pojmají jako projev mužnosti, nebezpečí se jeví jako vzrušující a k ženám mají ryze predátorský sexuální postoje. Profil muže si představují jako dominantní, fyzicky silné a tvrdé bytosti. Hypermaskulinita jako sociální konstrukt vytváří ve společnosti stereotypy, které nutí muže potlačovat jakékoli femininí chování, které vybočuje z těchto abstraktních norem a citové projevy, které jsou přisuzovány ženám a dětem⁶. To je také důvod, proč muži s homosexuální orientací skrývají, nebo dokonce potlačují svou pravou identitu (Stockdale & Visio & Batra, 1999, s. 631-632; Stockdale & Gandolfo Berry & Schneider & Cao, 2004, s. 158-163).

Studie publikovaná v roce 1999, na které se podílela Margaret Stockdale, uvádí, že muži bývají mnohem více postiženi a ovlivněni v případě, že byli v minulosti sexuálně obtěžováni jinými muži. Tyto traumatické zkušenosti mají na muže mnohem výraznější vliv a negativně působí na jejich osobní a pracovní život než na muže, kteří byli v minulosti obtěžováni ženami. Důvody jsou zjevné. Muži mají větší zdroje moci, které zahrnují ekonomickou, fyzickou nebo i profesní sílu, tudíž být obtěžován mužem se jeví jako mnohem nebezpečnější

⁶ Pláč, projevy emocí apod.

záležitost, než být obtěžován ženou. Pokud se jedná o sexuální obtěžování homosexuálem, může to u oběti vyvolat silnější trauma, jelikož mají muži větší tendence být homofobní než ženy. Další studie z roku 2004, na které se opět podílí i Margaret Stockdale, podporuje teorii, která tvrdí, že některé formy nežádoucího chování na základě hypermaskulinity jsou pro ženy více obtěžující než pro muže, a že takové formy obtěžování jsou sexisticky motivovány tak, aby maskulinita měla veškerou kontrolu a moc na pracovišti (Stockdale & Visio & Batra, 1999, s. 633-634; Stockdale & Gandolfo Berry & Schneider & Cao, 2004, s. 164-165).

3. Znásilnění

Již v 19. století probíhaly feministické kampaně, a to například za sexuální zdrženlivost mladých a proti používání otupujících látek, které měly vést k zneužití a nucené prostituci (Bourkeová, 2010, s. 59-63). Avšak samotné téma znásilnění v rámci feminizmu dostalo největší pozornosti až v 70. letech 20. století. Feminismus se právě snažil o to, aby znásilnění bylo bráno vážně a netolerováno se. Znásilnění definujeme jako napadení ženského těla a osobního prostoru násilím, které vede k pohlavnímu styku bez souhlasu. Jedná se o ponižující a nepřátelský akt násilí. Dochází k porušení fyzické a emoční integrity ženy.

Zákony o znásilnění se neustále vyvíjely a modifikovaly. V období před vznikem křesťanství nebylo znásilnění považováno za trestný čin, ale za jakousi metodu při hledání manželky. V západní kultuře se takto mohl muž legitimně zmocnit ženy bez námluv. Odtud pochází anglický termín „rape“ (z latinského slova rapere), který se dal přeložit jako „ukrást, unést“. Proč vlastně nebylo znásilnění považováno za trestný čin? Jednoduše se počítalo s tím, že se mladá žena nenechá unést, pokud by sama s tím nesouhlasila (Linková, 2002, s.6). Další historické informace o znásilnění se objevují ve Starém zákoně, kde bylo považováno za urážku na cti rodiny. Velkou roli zde hrál společenský status jak oběti, tak násilníka, ale dokonce i samotné místo činu. To znamená, že pokud došlo ke znásilnění ve městě, předpokládalo se, že oběť volala o pomoc. V případě, že oběť nebyla zachráněna nebo se jí zkrátka nedostalo pomoci, bylo rozhodnuto tak, že oběť se stykem souhlasila a stala se viníkem stejně jako samotný pachatel. Znásilnění spáchané mimo město (například na vesnici) bylo zákonem vnímáno tak, že na takovém místě se oběť nemohla bránit, tudíž nemůže být na vině. Ustanovení ve Starém zákoně jsou postavena na sociálním statusu a způsobilosti komunity ochránit ženu (Linková, 2002, s.7). V moderním období do 20. století bylo znásilnění označováno jako násilný pohlavní styk se

ženou, který se ale nevztahoval na manželky, poněvadž uzavřely manželský souhlas (Brownmiller, 1993, s. 376-380). Po dlouhou dobu se znásilnění (z právního hlediska) týkalo pouze žen, a to jedině v případě nechtěného vaginálního pohlavního styku. Zlom nastává v roce 2001, kdy se jeho definice rozšiřuje. Definice se odproštuje od vymezení znásilnění, které tvrdí, že je možné pouze mezi mužem a ženou, ale připouští se, že i muž může být znásilněn, a to dokonce jiným mužem. Za trestný čin se již nepovažuje pouze vaginální styk, ale i další pohlavní styky (Ciprova et al., 2010, s. 5).

Dnešní zákon trestního zákoníku jej definuje jako *„kdo jiného násilím nebo pohrůžkou násilí nebo pohrůžkou jiné těžké újmy donutí k pohlavnímu styku, nebo kdo k takovému činu zneužije jeho bezbrannosti, bude potrestán odnětím svobody na šest měsíců až pět let“* (Zákon č. 40/2009 Sb., § 185). V zákoníku najdeme i pojem pohlavní zneužití, jenž se vztahuje k souloži s dítětem mladšího patnácti let (Zákon č. 40/2009 Sb., § 187).

Aby mohlo dojít k sexuálnímu kontaktu, musí tomu předcházet jasný souhlas zúčastněných. Nicméně můžeme narazit na problém, jelikož slovo „ne“ není vždy vnímáno jako nesouhlas. Odmítnutí někdy dokáže v mužích vyvolat pocit vzrušení a tendence dobývat. Nesouhlas se stane výzvou a muž se snaží docílit toho, aby žena přestala hrát nedostupnou, a nakonec mu podlehla. Způsob, jakým žena vznesla námitky a projevuje známky odporu muži často chápou tak, že o intimní kontakt stojí. Vyjádření nesouhlasu je sociálně konstruováno a z prostého „ne“ se stává vzrušující hra. Nato se muži domnívají, že žena pouze touží po větší pozornosti a přemlouvání. Takový tlak a neodbytnost již můžeme nazvat sexuálním obtěžováním. Pokud dobývání a přemlouvání nezabírá, často se setkáváme s tím, že na místech, jako jsou bary, diskotéky apod., dochází k využívání omamných prostředků, jako jsou drogy nebo alkohol, k dosažení potřebného souhlasu. Po užití těchto prostředků je oběť bez zábran a může dojít i k dočasné ztrátě paměti, což znemožňuje oběti si vzpomenout na předešlé události (Bourkeová, 2010, s. 59-63). Noční podniky

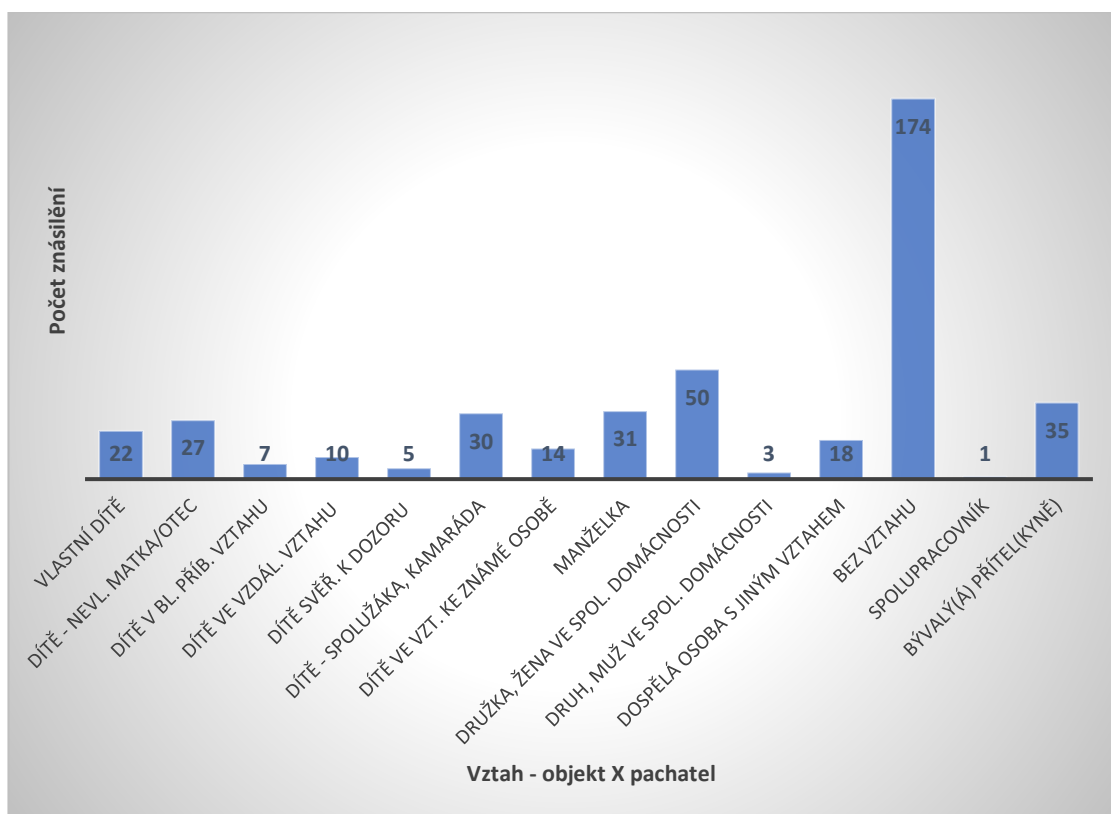
jsou typickým místem, kde se lidé seznamují, čemuž také dopomáhá alkohol, drogy, hlasitá hudba a celková atmosféra prostředí, kde se lidé pohybují stylem „tělo na tělo“. Takový podnik je zároveň místem s vysokou pravděpodobností výskytu sexuálního obtěžování.⁷ Této hrozbě čelí nejen návštěvníci podniku, ale i samotný personál. Ke zvýšení bezpečnosti v nočních podnicích založil spolek Konsent⁸ kampaň „Respekt je sexy“. Tato kampaň vznikla za účelem vytvořit síť podniků, kde bude speciálně vyškolen personál, a to tak aby dokázal rozpoznat sexuální obtěžování a byl schopen v takové situaci adekvátně reagovat. Podniky, které jsou zapojeny do kampaně tímto dávají najevo, že se hosté u nich mohou cítit v bezpečí, a že takové chování se u nich netoleruje a v případě výskytu jistého druhu obtěžování dokáže personál zasáhnout (Konsent, 2021b).

Někteří muži uvádějí, že je pro ně obtížné správně interpretovat sexuální situace. Mají problém odlišit, zda skutečně získali potřebný souhlas, nebo si naopak sexuální styk vynutili a dopustili se sexuálního obtěžování a následného znásilnění. Narážíme na mýtus, který se snaží zlehčit situaci a uvádí, že ženy touží po mužské agresivitě a fantazírují o nespoutaném zážitku, což ale vede k nedorozumění, že žena touží být znásilněna. Pachatelé se následně odvolávají na spoluvinu ženy na vlastním zneužití a viník je ve finále vlastně oběť (Bourkeová, 2010, s. 73, 79, 89; Fafejta, 2016, s. 36). Téměř tři pětiny Čechů sdílí názor, že v určitých případech si ženy za znásilnění mohou samy. Například v případě, když žena měla více sexuálních partnerů nebo se vyzývavě obléká, je opilá nebo jen flirtuje. Tento názor může být i jeden z důvodů, proč oběti znásilnění nenahlásí (iRozhlas, 2018). Díky těmto mýtům, názorům a samotné hrozbě znásilnění se vytvářela mnohá další feministická hnutí a kampaně. Z následujícího grafu, který byl zveřejněn Policií ČR se

⁷ Výskyt sexuálního obtěžování v podnicích je těžké převést na konkrétní čísla, protože každý chápe sexuální obtěžování různě. (Hroch, 2020)

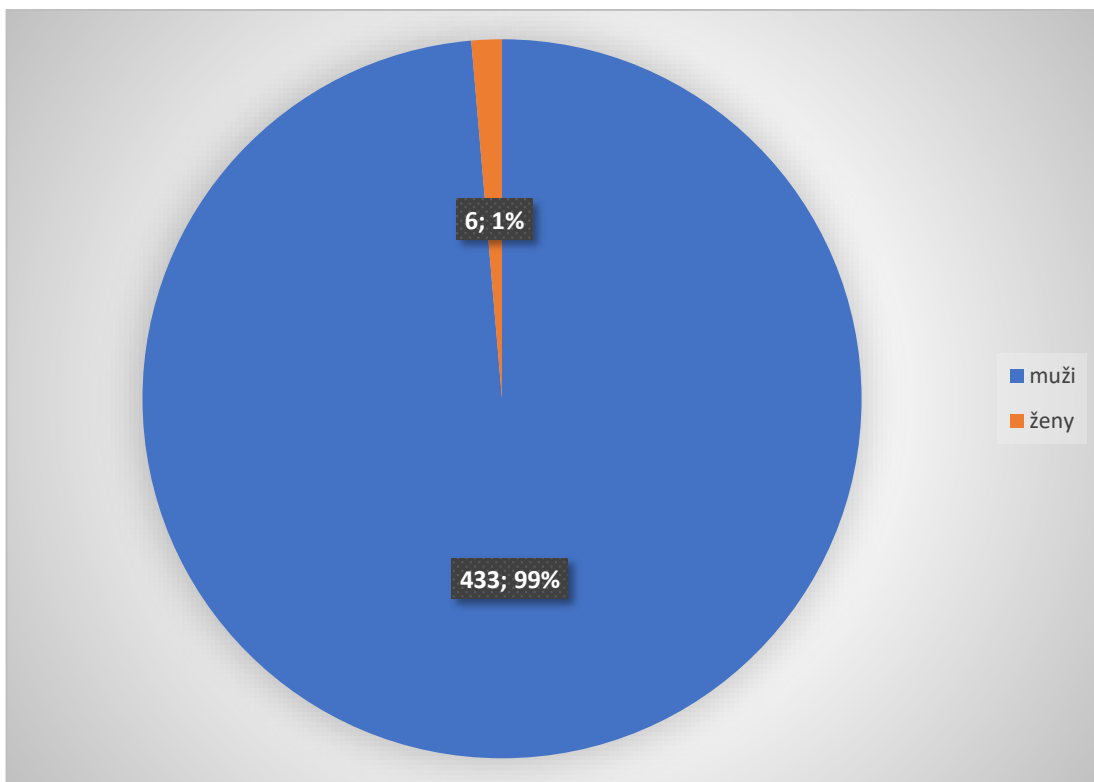
⁸ Tento spolek vznikl v roce 2016 a zabývá se prevencí sexuálního obtěžování a násilí. Pořádá besedy a workshopy na školách, které se týkají této problematiky a sexuální výchovy.

dozvídáme, že typická stereotypní představa násilníka, který přepadává osamělé ženy v parku v nočních hodinách je mylná. Právě naopak je více pravděpodobné, že se znásilnění nedopustí cizí člověk, ale jedinec, který má s obětí určitý vztah (rodinný příslušník, kamarád, známý apod.). (Policie ČR, 2019) Je velmi běžné, že v takových případech, kdy pachatelem nebyl cizí člověk, mohlo docházet k dlouhodobému sexuálnímu obtěžování již v dřívější době.

Graf 1: Počet znásilnění za rok 2018 podle vztahu objektu napadení k pachateli

Graf udává, že z celkového počtu znásilnění, jich 174 bylo bez konkrétního vztahu pachatele k oběti. Naopak ve zbylé většině případů (253) existoval určitý vztah mezi obětí a pachatelem.

Graf 2: Počet znásilnění za rok 2018 podle pohlaví pachatelů

Tento graf poukazuje na to, že v 99 % případů znásilnění je pachatelem muž. Naopak v 1 % případů je pachatelem žena.

4. Kampaň „No Means No“

Po celá desetiletí se feministky zabývaly tím, jak přesně vyjádřit souhlas a nesouhlas k sexuálním aktivitám. Tato kampaň byla vytvořena Kanadskou Federací Studentů (CFS) s úmyslem zvýšit povědomí o problému znásilnění, redukovat jeho výskyt a zmapovat sexuální útoky. Kampaň se soustředí na kampusy vysokých škol, kde studující čelí hrozbě znásilnění ne od cizích lidí, ale od spolužáků a lidí ve svém okolí, a kde pachatelé nebyli trestáni, jelikož jim čin nebyl prokázán na základě určitých formálních pravidel. Pravděpodobnost znásilnění je v tomto prostředí podpořena požitím alkoholu, drog a dalších omamných látek, jak jsem již zmínila v předchozí kapitole. Tyto látky uvádí oběť do otupělého stavu, kdy násilník nesouhlas ignoruje nebo k němu nemusí ani dojít. (Graduate student's union Memorial University of Newfoundland, 2019) Slogan „No Means No“ měl vést k vytvoření systému norem za účelem potírání sexuálních napadení, kterým se kampus bude řídit. Nicméně byl slogan považován za nedostačující, a to z důvodu, že přehlíží způsob, kterým komunikují mladí lidé. Slovo „ne“ totiž není vždy bráno vážně nebo jej mladí lidé ani nepoužijí. Z tohoto důvodu vznikl slogan „Yes Means Yes“, který podtrhuje význam a důležitost souhlasu, který musí být vyjádřen z obou stran před vykonáním sexuálních aktivit. Na západních univerzitách, kde se tento problém výrazně vyskytoval, zrealizovali školení o souhlasu a vzdělávání je rozšířeno o prevenci sexuálního násilí. Školení je zaměřeno na to, aby se studenti nebáli vyjádřit nesouhlas a naučili se jakými způsoby je vhodné jej vyjádřit. Díky této kampani vyšlo zákonné nařízení, že univerzity se musí řídit modelem „kladného souhlasu“ v rámci sexuálního kontaktu. Významnějším se stala přítomnost souhlasu „ano“, než nesouhlasu „ne“ (Collie, 2019; Valenti, 2014).

I v České republice se můžeme setkat s kampaní, která pomáhá s prevencí sexuálního obtěžování na akademické půdě. Organizace Konsent,

kteřou jsem již zmínila, vytvořila kampaň „Respekt až na půdu“ za účelem pomoci zavést mechanismy na vysokých školách, které by dokázaly vytvořit bezpečnější prostředí pro studující a zabránit výskytu sexuálního násilí a obtěžování. Studující a akademičtí pracovníci jsou školeni v rámci této problematiky, aby dokázali rozeznat tyto situace, správně na ně reagovat a objektivně je řešit. (Konsent, 2021a)

5. Hnutí #MeToo

V roce 2006 se zrodilo toto globální hnutí, které prolomilo ve společnosti dlouhodobé pomíjení tématu sexuálního napadení. Zakladatelkou hnutí je aktivistka Tarana Burke, která říká, že: „*hnutí vzniklo v úmyslu šířit kolektivní vizi světa bez sexuálního násilí, kterou se zároveň snaží naplnit*“. Zahrnuje dotčené a „přeživší“⁹, kteří se setkali s určitou formou sexuálního násilí. Každý den se k tomuto hnutí připojuje více lidí s obdobnými zkušenostmi a hlásí se k heslu „Me too“ neboli „Já také“. Expanze hnutí poukazuje na závažnost této problematiky. Tarana Burke ve své řeči na TED konferenci uvedla, že: „*hnutí je o jedné ze čtyř dívek a jednom ze šesti chlapců, kteří jsou každý rok sexuálně napadeni a nesou si tyto rány až do dospělosti*“ (TEDWomen, 2018). Dále ve své definici „Me too“ zmiňovala sexuální napadení trans lidí a dalších sociálních skupin, které čelí mnohem vyšší pravděpodobnosti napadení a zneužití¹⁰. Pojednává o skutečnosti, kolik pracovníků s nízkým platem je sexuálně obtěžováno, ale nemohou si dovolit skončit se svou prací, a že více než padesát procent dívek zažije sexuální násilí před dovršením osmnácti let, což si zažila samotná zakladatelka hnutí. „*Trauma zastaví možnosti, hnutí je aktivuje*“, takto vymezuje hnutí Tarana Burke (Tamtéž).

V říjnu v roce 2017, použila slavná herečka Alyssa Milano heslo #MeToo na sociálních sítích jako odpověď na otázku, zdali někdo zažil sexuální obtěžování či napadení. Znenadání se na sociálních sítích objevila spousta reakcí na hereččin příspěvek, a dokonce i další osobní příběhy sexuálních útoků. Příspěvek herečky s heslem #MeToo a následné reakce a soucit povzbudily ženy

⁹ V rámci kampaně se často setkáváme s pojmem „přeživší“. Užití tohoto pojmu je často kritizováno, jelikož si pod ním představíme někoho, kdo vyloženě (jak se říká) „utekl hrobníkovi z lopaty“, tudíž je přehnané jej používat v souvislosti se sexuálním obtěžováním. V rámci hnutí „přeživší“ není pouze ten, kdo doslova přežil, ale i ten, kdo dokázal překonat „bolest“ z traumatického zážitku. Tento pojem má zdůraznit lidskou odolnost, a že takový člověk, který se vyrovnává se sexuálním obtěžováním, si zaslouží uznání a soucit. (Law, 2020)

¹⁰ Lidé LGBT+ komunity, hendikepované osoby, děti v pěstounské péči, lidé ve výkonu trestu odnětí svobody atd. (Metoo, 2021a)

a několik mužů k předložení obvinění ze zneužívání. To vedlo k následnému rezignování a propuštění desítek vysoce postavených mužů ze zaměstnání v uměleckém a zábavním průmyslu, v politice nebo také ve sportovním a obchodním průmyslu (Stop street harassment, 2018, s. 9). Vliv hnutí #MeToo napomohl ženám podělit se o své zkušenosti se sexuálním napadením mocnými a respektovanými muži, kteří zneužili svého mocenského postavení. Nejviditelnější případy, které byly odhaleny v rámci #MeToo se týkají lékaře gymnastek Larryho Nassara, herců Billa Cosbyho a Kevina Spaceyho a producenta Harveyho Weinsteina, jehož případ stál u samotného zrodu #MeToo.

Lékař gymnastek, který působil na michiganské univerzitě, Larry Nassar, byl odsouzen za zneužívání a držení dětské pornografie. Čelil obvinění od téměř 160 obětí (i když se pravděpodobně jedná o mnohem vyšší číslo), přiznal se však k pouhým deseti útokům. V době, kdy došlo ke zneužívání, nebyly některé oběti ani plnoleté. Jeho „činnost“ ignorovaly některé sportovní instituce a do případu zasáhla FBI. Trestní sazba činí 175 let (BBC, 2018; Levenson, 2018).

Herec Bill Cosby je první odsouzenou celebritou v rámci onoho hnutí. Obvinění vůči herci padlo, už v roce 2005, kdy byl svou dřívější přítelkyní nařčen ze zdrogování a znásilnění. Celkově herce obvinilo za sexuální napadení přes šedesát žen, avšak k projednání většiny případů bránilo překročení promlčecí lhůty. Neprokázal téměř žádnou lítost nebo výčitky svědomí. Psychologické šetření prokázalo, že i přes jeho vysoký věk a zdravotní potíže je stále považován za nebezpečnou osobu s poruchou osobnosti. Trestní sazba se pohybuje ve výši tří až deseti let (Aktuálně, 2019; Lauder, 2018).

Mezi ženské pachatelky se řadí případ, kdy byla poslaneckým asistentem obviněna americká politička Cristina Garcia za osahávání v podnapilém stavu. Případ byl shledán soudem jako neopodstatněný, avšak

nato se politický asistent odvolal (Tabery, 2018). Politčka zároveň působila jako hlas kampaně.

Kampaň #MeToo pronikla i do jedné z největších politických institucí, do Evropské unie. Už v roce 2014 francouzská parlamentní asistentka Jeanne Ponte postupně zaregistrovala případy sexuálního obtěžování v institucích Evropské unie. Bylo tomu tak především z toho důvodu, že byla sama obětí těchto činů. Nejvíce případů zaznamenala na půdě Evropského parlamentu. Po rozšíření kampaně v roce 2017 pomohly nasbírané materiály vzniku hnutí v rámci institucí Evropské unie a Jeanne Ponte, jako lídr hnutí, založila blog pod heslem #MeTooEP. Na blogu probíhají poradenství a anonymní diskuse pracovníků institucí EU, kde se navzájem podporují. Také aktivně vyzývají Evropský parlament, aby jednal proti sexuálnímu obtěžování (Fallert, 2019).

Nejaktuálnějším případem je odsouzení Harveyho Weinsteina. K jeho obvinění došlo v roce 2017 s explozí vlny #MeToo. Producenta obvinilo 90 žen, mezi kterými se objevila i známá jména. Ženy vznesly obvinění po mnoha letech. V průběhu případu se objevily dvě strany. Jedna strana doufala v prokázání sexuálních napadení bez ohledu na polehčující okolnosti. Ta druhá byla přesvědčena, že sexuální kontakt byl na základě konsensu, a že „oběti“ využily kampaně a snaží se vytěžit peníze. O jeho rozsudku bylo rozhodnuto v minulém roce a producenta čeká trest odnětí svobody na více než dvacet let. (Aratani, 2020).

Po aféře Harveyho Weinsteina začali své příběhy a zkušenosti se sexuálním obtěžováním zveřejňovat i muži ze zábavního průmyslu. Například Terry Crews, který svou vizáží představuje typický vzor silného muže. Nicméně ani výpověď herce nedokázala povzbudit další dotčené muže, aby se podělili o své zkušenosti. Velmi nízký odhad naznačuje, že jeden ze šesti mužů již zažil v určitém okamžiku svého života sexuální zneužívání a obtěžování. Muži formy zneužívání vnímají odlišněji než ženy a jakékoliv lehčí formy

obtěžování většinou přejdou. Ženy se jen tak nedokážou srovnat s trýznivou minulostí, proto se o takové zkušenosti snaží otevřeně mluvit a pokouší se svou bolest uchopit. Naopak muži o takových zkušenostech nemluví a snaží se své trauma potlačit. Muži jsou od dětství vedeni k tomu, aby byli silní jak emocionálně, tak fyzicky, aby byli nezranitelní, a naopak aby ochraňovali ženy a ten pocit, že se sami stali obětí sexuálního napadení, je pro ně více ponižující a zdrcující než pro ženy. Socioložka Iva Šmídová (2018) v rozhovoru na toto téma uvedla, že: „V případě mužů by šlo o přiznání dvojího selhání – že vůbec měli nějaký problém, a ještě byli sexuálně zneužiti. Sexuální obtěžování více souvisí s projevem moci než se samotnou sexualitou. To nás vede ke skutečnosti, že i žena může mít nad mužem strukturní moc, kterou může zneužít“ (Daňková, 2018)¹¹. Jak společnost vnímá genderové role, tedy vystupování žen a mužů, kdy žena může být zranitelná a muž je ten silný a mocný, přispívá k tomu, že je nedostatečné povědomí o tom, že i muži se stávají oběťmi. Muži nechtějí nahlásit své zkušenosti, jelikož se zároveň bojí, že jsou snad jediní. Při potlačení vzpomínek a nevyhledání pomoci se vystavují problémům s depresí, sebevražedných myšlenek nebo užívání návykových látek (Lisak, 2017; Mumford, 2017). K hnutí #MeToo se vyjádřila i eurokomisařka Věra Jourová, která sama prohlásila, že má osobní zkušenosti se sexuálním násilím a vyzývá ostatní oběti takových zkušeností, aby se nebály takové nepřijatelné chování nahlásit (ČT 24, 2017).

5.1. Kritický pohled na hnutí #MeToo

Hnutí zaměřené proti sexuálním útokům se ovšem setkává i s množstvím kritiky. Již samotný příspěvek herečky Alyssy Milano, který uvedl hnutí a samotnou problematiku do povědomí okolního světa, se nevyhnul vlně kritiky od afroamerických žen. Ty kritizovaly, že známá žena bělošského

¹¹ Viz případ herečky Asii Argento, o kterém se dále zmiňuji.

původu získala takové pozitivní reakce za nápad, který pochází od afroamerické ženy, která nikdy nedosáhla takové podpory od široké veřejnosti jako herečka po zveřejnění jejího příspěvku. Takové oživení hesla odráží dlouhodobý pocit marginalizace u barevných žen, které se již setkaly s vyloučením v rámci amerických feministických hnutí. Heslo #MeToo vzniklo totiž právě proto, že sexuální napadení bývá mnohdy zpochybňováno na základě genderových stereotypů, rasové podřízenosti a socioekonomických tříd. Toho si právě všimla Tarana Burke a na základě toho vytvořila tento slogan (Onwuachi-Willig, 2018, s. 106-107, 110).

Nicméně samotní odpůrci hnutí upozorňují na to, že přibývá obětí, ale ptají se, kde jsou vlastně pachatelé. Kritizovány jsou ženy, které promluvily o incidentu, který se stal mnoho let zpátky a jsou osočeny, že touží po pomstě a po zničení života muže za něco, co není řádně podloženo důkazy. Producent Terry Gilliam označil hnutí jako „witch-hunt“ (neboli hon na čarodějnice). Dále prohlásil, že mnoho lidí, kteří jsou považováni za násilníky, mohou být takto označeni neprávem, a že davová mentalita jen ukazuje prstem na druhé (Helmore, 2020).

Narážíme tedy i na případy vztahující se k hnutí, které byly naopak neprokázané kvůli nedostatku důkazů. Může se jednat o situace, kdy údajné „oběti“ zneužily přístupů hnutí a snažily se například zviditelnit a vytěžit finanční odškodnění. Takový případ se týká například herce Kevina Spaceyho, který čelil obvinění ze sexuálního obtěžování, které se stalo před několika lety. Jednalo se o osmnáctiletého mladíka, kterého se herec (údajně) snažil svést. Postupně Spacey čelil dalším obviněním ze sexuálního obtěžování, a to celkem od více než třiceti mužů. Před soudem skončil pouze případ s mladým mužem. Prokuratura obvinění nakonec stáhla, kvůli nedostatku důkazů. Přestože Kevin Spacey byl prokuraturoou očištěn, tak kvůli obviněním, která už z jeho života nezmizí, s ním rozvázala spolupráci společnost Netflix. Herec stále musí čelit

dalším vyšetřováním i přes jeho prokázanou nevinu. Z pachatele se ve finále stala oběť, která nese následky za činy, jež ve skutečnosti nemusel ani spáchat (Aktuálně, 2019).

Podobný případ, kdy se pachatel stal obětí #MeToo, se týká amerického kongresmana ze státu Kentucky Dana Johnsona. Byl obviněn ze sexuálního obtěžování tehdy 17leté ženy, které se údajně stalo na Silvestra roku 2012. Obvinění bylo prošetřeno policií a případ byl uzavřen bez obvinění. Naneštěstí kauza dál žila kvůli velkému vlivu onoho hnutí. Dan Johnson uspořádal v roce 2017 tiskovou konferenci, kde se snažil očistit své jméno a prohlašoval, že obvinění jsou falešná a zároveň politicky motivovaná. Celá kauza skončila tím, že Dan Johnson spáchal v roce 2017 sebevraždu. Tento nešťastný případ pobouřil nepřítelce hnutí, kteří ho přirovnávali k honu na čarodějnice (Halatka, 2017).

Kauza #MeToo postihla i českého fotografa Antonína Kratochvíla. Byl nařčen ze sexuálního obtěžování na základě výpovědí jeho bývalých kolegyně. Fotograf všechna obvinění popřel. Přestože se obvinění a svědectví neprokázala, měla jisté následky. Antonínovi Kratochvílovi bylo pozastaveno členství v agentuře Sedm, na jejímž založení se sám podílel (Aktuálně, 2018). Taková obvinění (falešná či pravdivá) můžou snadno zničit životy nařčených a „nálepka“ devianta je bude doprovázet již po celý jejich život.

Šíří se názory, že #MeToo vytváří válku mezi muži a ženami. Označení hnutí jako „hon na čarodějnice“ použil i rakouský filmař Michael Haneke, který dodal, že se hnutí zabarvuje nenávisť k mužům (Mumford, 2018). Další kritická přesvědčení považují hnutí za „*nadměrnou, emocionální a morální paniku, která obětuje muže*“. Tarana Burke reaguje na to, že hnutí není hnutím žen, ale

„přeživších“¹², jenž zahrnuje i muže samotné, ze kterých se stávají spojenci (BBC, 2020).

Kritika není jen ze strany mužů, ale i žen. Například herečka Pamela Anderson uvedla, že hnutí je na ní „příliš moc“. Takto reagovala v rámci případu Harveyho Weisnteina, že napadené ženy musely tušit, co se stane, když ho soukromě navštívily, a že v Hollywoodu je známo, komu je lepší se vyhnout (Lidovky, 2018b). Kampaň také způsobila obavy ze strany amerických mužů pracovat se ženami. Z výsledků průzkumu, které byly uveřejněny v časopise *Organizational Dynamics* se jedná o „dvacet jedna procent z dotázaných mužů, kteří se zdráhají pracovat se ženami a přijímat je na pozice jim blízké“ (Lidovky, 2019).

Kritice čelí i samotné tváře kampaně, které sdílí hodnoty #MeToo, ale sami se v minulosti dopustili činů, proti kterým hnutí bojuje. Italská herečka Asia Argento a zároveň představitelka kampaně byla obviněna ze sexuálního zneužití tehdy nezletilého herce Jimmyho Benetta. Herečka rovněž obvinila Harveyho Weinsteina ze znásilnění. Tato kauza je podpořena fotografiemi a zprávami mezi obviněnou a hercem. Asia Argento mimosoudně urovnala spor finanční částkou 380 tisíc dolarů, kterou herci vyplatila. Takový případ nevrhá dobré světlo na celou kampaň a může působit nedůvěryhodně, když samotné představitelky jsou obviněny z činů, proti kterým se snaží bojovat (Lidovky, 2018c; Kipnis, 2018).

V České republice je hnutí #MeToo Čechy vnímáno poměrně kriticky. Česká republika na rozdíl od Spojených států není zvyklá na medializaci osobních příběhů, které v rámci tohoto hnutí jsou dost intimní, jelikož je řeč o sexuálním obtěžování a násilí. Hnutí #MeToo není tak viditelné, protože se k

¹² Opět narážíme na termín „přeživší“, který Tarana Burke velmi často používá a označuje tak lidi, kteří si prožili jistou formu sexuálního zneužívání a snaží se dál žít a překonat trauma, které v nich zůstalo.

němu české ženy tolik nehlásí jako právě v USA, a to proto, že sexuální obtěžování je v Česku podstatně bagatelizováno. České prostředí shledává tento fenomén jako problematiku, která se naší společnosti tolik netýká. Takový negativní pohled a zlehčování této problematiky může vést ženy a oběti sexuálního obtěžování a násilí k tomu, aby žili v tichosti a neozývali se v případě, že zažijí podobnou zkušenost (Daňková, 2018). Hnutí je v Česku považováno také za prostor pro vyřizování účtů z minulosti. Řešení takzvaných starých účtů je považováno za prostředek ke zničení pověsti člověka¹³. Odpůrci hnutí přirovnávají jeho zastánkyně k „zlatokopkám“ a hysterickým ženám. Čeští kritici tvrdí, že nastanou i časy, kdy se muži budou bát mít s ženou tělesný kontakt, aby neudělali něco nepatřičného a bez souhlasu, i když jsou zvyklí, že právě ženy čekají na to, až muž udělá ten první krok. Právnička a exministryně spravedlnosti Daniela Kovářová upozornila i na fakt, že ve většině případů čelí obviněním právě bohatí muži, což znamená, že některá obvinění (jak ta pravdivá, tak vymyšlená) vznikla za účelem vytěžení odškodného, a ne za účelem dosažení spravedlnosti. Názor Daniely Kovářové je takový, že: *„Dnešní generace je hypochondrická a mnohem citlivější“*. To znamená, že je „méně odolná“ vůči životu, a proto se zbytečně zveličují různé záležitosti (Lidovky, 2018a). Nicméně se můžeme setkat i s případy, kdy promluvila řada žen a podělila se o své zkušenosti bez následných obvinění, což je typické pro USA (Tabery, 2018).

5.2. Úspěchy hnutí #MeToo

Kampaň #MeToo se díky obrovské medializaci a vlivem sociálních sítí dostala do povědomí celého světa. Strukturu hnutí tvoří výkonná ředitelka Tarana Burke, kterou následují další členové, jako jsou například specialisté na

¹³ Viz kauza s Antonínem Kratochvílem.

konkrétní odvětví, přispěvatelé, dobrovolníci a partneři, kteří podporují a financují kampaň. I přes veškerou kritiku se hnutí postupně snaží plnit své cíle, tedy bojovat proti veškerým formám sexuálního zneužívání, pomoci obětem těchto činů a aby už nikdo nemusel říct „me too“/ „já také“ (Metoo, 2021b).

V roce 2018 ve Spojených státech amerických více než 300 celebrit financovalo kampaň „the Time's Up Legal Defense Fund“. Fond se zaměřuje na sexuální obtěžování na pracovištích. Zprostředkovává neplacené úvodní konzultace s právníky a ve vybraných případech pomáhá i s financováním právních nákladů (Seales, 2018).

S hnutím se ztotožňuje i spousta mužů, kteří se zajímají o problematiku sexuální obtěžování. Americká organizace „A Call To Men“ díky #MeToo zaznamenala vyšší zájem. Podle organizace mají primární roli v sexuálním obtěžování a domácím násilí právě muži. Proto se snaží o transformaci společnosti a pomocí školení a vzdělávacích programů šíří myšlenku respektujícího a zdravého „mužství“ (Tamtéž).

Hnutí se dostalo i do samotného Hollywoodu. Po kauze producenta Harveyho Weinsteina nastaly změny i při tvorbě filmu. Dva roky po vypuknutí vlny #MeToo vznikli takzvaní „koordinátoři intimních scén“. Jedná se o prostředníky mezi herci a režiséry, kteří dohlíží na tvorbu intimních scén a starají se o to, aby natáčení těchto scén nebylo hercům nepříjemné. Tuto funkci ze začátku využívalo převážně divadlo, ale postupně se stala hitem Hollywoodu a koordinátoři jsou čím dál více žádaní (ČT24, 2019).

I když se pozitivní změny v rámci hnutí zaznamenávají spíše v USA, tak na celém světě dosáhla problematika sexuálního obtěžování vyšší pozornosti. Tento fenomén je více respektován a postupně motivuje společnost k transformaci. Díky obrovskému zastoupení hnutí a jeho podpoře na

sociálních sítích ženy a někteří muži mluví více o svých nepříjemných zkušenostech a nebojí se je nahlásit.

Závěr

V této teoretické práci jsem se zabývala politickým aktivismem, který bojuje proti sexuálnímu obtěžování. Konkrétně jsem se zaměřila na hnutí #MeToo. Na základě analyzované literatury věnuji první kapitoly samotnému feminismu, jeho vývoji a proměně společnosti v jednotlivých feministických vlnách. Díky feministickému aktivismu vznikaly kampaně, které se soustředily na změny ve společnosti, které musí být nastoleny. Zprvu se jednalo o boj za volební právo pro ženy. Dnes se feminismus zabývá mimo jiné tématem rovnoprávnosti mezi muži a ženami, například rovností mzdového ohodnocení pro muže a ženy za stejně vykonanou práci. Nerovnost a genderové stereotypy ve společnosti stále zaujímají své místo, i když některé sociálně konstruované stereotypy již nejsou dnešní generací brány vážně a dnešní moderní společnost se od nich dokázala oprostit. Genderové stereotypy udávají vzorce chování, které nutí muže být silnými jedinci bez projevu slabosti a ženy musí představovat citlivá a něžná stvoření, jejichž nejvyšší úlohou je role matky. Tyto stereotypy již v dnešní době ustupují, za co vdčíme právě feministické aktivitě, díky které ženy získaly nová práva a možnosti, které měli pouze muži. Avšak společnost stále čelí otázkám týkající se rovnoprávnosti mezi muži a ženami v jistých oblastech a ochrany žen před (sexuálním) násilím a agresí.

Zabývala jsem se především tématem sexuálního obtěžování a zneužívání, které se jako neustávající problém dostal do povědomí lidí v globálním měřítku. Ve Spojených státech amerických se tato problematika stala aktuálním tématem, které vedlo k vytvoření politických kampaní. V České republice se na druhou stranu tato problematika značně bagatelizuje a není brána vážně. Je to z toho důvodu, že se jedná o příliš intimní téma a zároveň existuje domněnka, že se tato problematika netýká České republiky v takové míře, jako například USA. Právě proto české oběti žijí v tichosti a nesdílí své zkušenosti, protože to v Česku zkrátka není běžné, zato v USA oběti sexuálního

obtěžování a zneužívání veřejně sdílí své příběhy a podporují se navzájem. Další důvod, proč toto téma není bráno příliš vážně, je takový, že sexuální obtěžování je subjektivní záležitost a každý si pod tímto pojmem představuje něco jiného. Existují případy, kdy ženy usuzují, že byly sexuálně obtěžovány na základě svých subjektivních pocitů, které v nich vyvolalo ono nepříjemné chování. Také je možné, že žena skutečně byla sexuálně obtěžována, ale sama si to ve chvíli neuvědomila. Naopak muži, když zažijí jistou formu sexuálního obtěžování, tak ji obvykle přejdou a snaží se tyto zážitky vytěsnit. Jistý problém je tedy v interpretaci sexuálního obtěžování na základě svých subjektivních pocitů a v samotné definici, kterou nám poskytuje antidiskriminační zákon ne příliš srozumitelně a adekvátně.

Sexuální obtěžování je také považováno za jistou formu diskriminace a také souvisí s projevem moci. Je všeobecně známo, že oběti sexuálního obtěžování jsou zpravidla ženy, z čehož vyplývá, že samotný fenomén sexuálního obtěžování udržuje nerovnost mezi muži a ženami. Zároveň upevňuje takové genderové stereotypní role, které definují muže jako toho silnějšího držitele moci a žena je naopak ta submisivní zranitelná bytost.

Pro mou práci bylo taktéž důležité definovat znásilnění, kterému obvykle předchází sexuální obtěžování. Dospěla jsem k tomu, jak důležitou roli hraje vyjádření souhlasu. Samotný nesouhlas je sociálně konstruován a v momentu jeho vyjádření nemusí být brán příliš vážně jako jasný nesouhlas nebo může být i zcela ignorován. Naopak je považován za výzvu k dobývání k dosažení svého. Takové chování obvykle doprovází sexuální obtěžování a v horších případech vede k sexuálnímu styku bez souhlasu, tedy k znásilnění. Správné vyjádření souhlasu a jeho důležitost vedla k vytvoření dalším kampaním, jako je například „No means no“, které vzniklo za účelem zvýšit povědomí o znásilnění a snahy jej redukovat, a to především v prostředí vysokých škol. Pomocí analýzy statistik jsem také zjistila, že žena je častěji

sexuálně znásilněná pachatelem, se kterým je v nějakém určitém vztahu nebo jej minimálně zná. Představa, že převažují násilníci, kteří v noci čekají na osamělé ženy, než projdou kolem, je mylná a stereotypně vytvořená.

Tyto globálně vyskytující se problémy v podobě sexuálního obtěžování a zneužívání stojí za zrodem hnutí #MeToo. Toto hnutí bylo založeno již v roce 2006 aktivistkou Taranou Burke, a to za účelem boje proti této problematice a nastolení bezpečné společnosti. Do celého světa se hnutí rozšířilo až v roce 2017 takovým způsobem, že slogan #MeToo neboli „já také“ použila slavná herečka Alyssa Milano na své sociální síti, kterým dala najevo, že se sama stala obětí sexuálního zneužívání. Toto veřejné vyjádření slavné herečky motivovalo další oběti sexuální agrese promluvit o svých negativních zkušenostech. Každý den použilo slogan #MeToo na sociálních sítích více jak 50 tisíc lidí (Echo24). Jak přibývalo obětí, dostávaly se na povrch i závažnější kauzy a trestné činy. Díky silnému vlivu hnutí byli zadrženi nebezpeční pachatelé. Většinou se jednalo o mocné a inteligentní muže. Zároveň přibývala obvinění, která se neprokázala být pravdivá, avšak už jen taková obvinění dala těmto údajným „pachatelům“ deviantní nálepku, která s nimi zůstane po zbytek života. To je také jeden z mnoha důvodů, proč je hnutí #MeToo tolik kritizováno. Celkově je v České republice kritické vnímání hnutí silnější než například v USA. Kritici považují hnutí za platformu pro vyřizování starých účtů z minulosti. Taktéž bývá hnutí považováno za nedůvěryhodné, jelikož některé stoupenkyně hnutí se samy v minulosti dopustily určitého sexuálního obtěžování. Další důvod, proč je hnutí takto vnímáno, je ten, že se k němu hlásí i ženy, které nebyly nikterak zneužity, ale pouze usuzují na základě svých negativních pocitů, které vyvolalo jisté nežádoucí chování, že mají taktéž právo hlásit se k #MeToo. Kvůli takovým případům jsou muži uvedeni do rozpaků a neví, co si mohou k ženě dovolit a co už považují za sexuální obtěžování.

Na základě odborné literatury a publikovaných článků jsem dospěla k názoru, že fenomén sexuálního obtěžování a zneužívání je velmi závažný celosvětový problém. Týká se jak mužů, tak i žen. Problém je ale v samotné definici a interpretaci, proto je tato problematika společností značně zlehčována a opomíjena. Díky dlouhodobému feministickému aktivismu vznikají další hnutí zaměřená na určité společenské problémy. Hnutí #MeToo úspěšně dokázalo globálně upozornit na to, jak je důležité bojovat proti tomuto nebezpečnému fenoménu, a který zároveň upevňuje nerovnosti mezi muži a ženami ve společnosti.

Literatura a zdroje

Aktuálně. (2018). *První české #MeToo? Český fotograf Kratochvíl podle amerického časopisu sexuálně obtěžoval kolegyně*. Aktuálně Publishing. Citováno dne 8. ledna 2021. Dostupné z: <https://magazin.aktualne.cz/kultura/umeni/antonin-kratochvil-metoo-sexualni-obtezovani-fotografie-sedm/r~e80401ca8f5a11e8bdd7ac1f6b220ee8/>

Aktuálně. (2019). *Vystříhli je z filmů, stali se symboly #MeToo. Jak dopadly největší kauzy zneužívání*. Aktuálně Publishing. Citováno dne 8. ledna 2021. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/zahranici/metoo-jak-dopadly-nejvetsi-kauzy-hnuti/r~592cc946a94911e9970a0cc47ab5f122/v~sl:318692bf20e414397889307fb1ffe900/>

Aratani, L. (2020). *Harvey Weinstein trial shows the divides that exist in #MeToo movement*. The Guardian. Citováno dne 15. února 2020. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/film/2020/feb/24/harvey-weinstein-trial-metoo-movement>

BBC. (2018). *Larry Nassar: Disgraced US Olympics doctor jailed for 175 years*. BBC Publishing. Citováno dne 19. března 2020. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/world-us-canada-42811304>

BBC. (2020). *Tarana Burke: MeToo movement not a war against men*. BBC Publishing. Citováno dne 19. března 2020. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/av/world-51574913/tarana-burke-metoo-movement-not-a-war-against-men>

Beauvoir, S., de. & Patočka, J. (1966). *Druhé pohlaví: výbor*. Praha: Orbis.

Bourkeová, J. (2010). *Znásilnění: dějiny od roku 1860 do současnosti*. Praha: Mladá fronta.

Brownmiller, S. (1993). *Against our will: Men, Women and Rape*. New York: Ballantine Books.

Burke, T. (2018). MeToo is a movement, not a moment. *TedWomen*. Dostupné z: https://www.ted.com/talks/tarana_burke_me_too_is_a_movement_not_a_moment. video

Ciprová, K., & Cozlová, K. (Eds.). (2010). *Pod hladinou: fakta a mýty o znásilnění: Znásilnění: kontextuální úvod*. Gender Studies.

Collie, M. (2019). 'No means no' consent training overlooks nuances of sex: experts. *Global News*. Citováno dne 18. března 2020. Dostupné z: <https://globalnews.ca/news/5917554/sex-consent-training-canada/>

ČT24. (2017). *Me Too. I já jsem byla obětí sexuálního násilí, řekla eurokomisařka Jourová. Podpořila vlnu svědectví*. ČT24 Publishing. Citováno dne 8. ledna 2021. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/svet/2277712-i-ja-jsem-byla-obeti-sexualniho-nasili-rekla-eurokomisarka-jourova-podporila-soucasnou>

ČT24. (2019). *Žhavá novinka Hollywoodu. Na sexuální scény dohlíží speciální koordinátoři*. ČT24 Publishing. Citováno dne 8. ledna 2021. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/svet/2952767-zhava-novinka-hollywoodu-na-sexualni-sceny-dohlizeji-specialni-koordinatori>

Daňková, M. (2018). *#MeToo v Česku? Sexuální násilí zlehčujeme, děláme, že se nás netýká, říká socioložka*. Aktuálně. Citováno dne 8. ledna 2021. Dostupné z: <https://magazin.aktualne.cz/lide-kteri-se-prihlasi-k-metoo-jsou-hrdinove-rika-sociolozka/r~f521ece6cfbf11e8b295ac1f6b220ee8/>

Echo24. (2018). *Rok s kampaní #MeToo. Hashtag denně použije v průměru přes 50 tisíc lidí*. Echo24 Publishing. Citováno dne 30. března 2021. Dostupné z: <https://echo24.cz/a/SpdhD/rok-s-kampani-metoo-hashtag-denne-pouzije-v-prumeru-pres-50-tisic-lidi>

Elliot, F., R. (1996). *Gender, Family and Society*. Basingstoke, United Kingdom: Palgrave MacMillan.

Eurodeník. (2019). Otázky o feminismu: Co ženy chtějí a kdo jim v tom brání?. *Eurodenik.cz*. Citováno dne 10. února 2020. Dostupné z: <https://eurodenik.cz/kaleidoskop/otazky-o-feminismu-co-zeny-chteji-a-kdo-jim-v-tom-brani->. online

Fafejta, M. (2014). Sexuální scénáře v paradigmatické a postparadigmatické společnosti (Sexual Scripts in Paradigmatic and Postparadigmatic Society). *Sociální studia*, 11(1), 163-164.

Fafejta, M. (2016). *Sexualita a sexuální identita: sociální povaha přirozenosti*. Praha: Portál.

Fallert, N. (2019). *Inside the fight to make the European Parliament take sexual harassment seriously*. Vox. Citováno dne 20. března 2020. Dostupné z: <https://www.vox.com/2019/3/22/18234860/me-too-european-parliament-leads-to-sexual-harassment-pledge>

Fox, M. (2006). Betty Friedan, Who Ignited Cause in 'Feminine Mystique,' Dies at 85. *New York Times*. Citováno dne 2. února 2020. Dostupné z: http://t.studythepast.com/his164/anb/friedan_nyt.pdf. pdf

GSUMUN. (2019). *No Means No*. Citováno dne 18. března 2020. Dostupné z: <https://www.gsumun.ca/no-means-no>

Halatka, D. (2017). *Oběť kampaně MeToo? Nařčený kongresman z Kentucky se zastřelil*. Deník.cz Citováno dne 8.3. 2021. Dostupné z: https://www.denik.cz/ze_svetu/obet-metoo-narceny-kongresman-z-kentucky-se-zastrelil-20171214.html

Hall, K. (1996). Cyberfeminism. In S. C. Herring, *Computer-mediated communication: linguistic, social, and cross-cultural perspectives*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.

Havelková, H. (2004). První a druhá vlna feminismu: podobnosti a rozdíly. In J. Valdřová, et al., *ABC feminismus*. Brno: Nesehnutí.

Helmore, E. (2020). *Terry Gilliam faces backlash after labeling #MeToo a 'witch-hunt'*. The Guardian. Citováno dne 19. března 2020. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/film/2020/jan/04/terry-gilliam-metoo-witch-hunt-backlash>

Heywood, A. (1994). *Politické ideologie*. Praha: Victoria Publishing.

Hroch, J. (2020). *Projekt Respekt je sexy učí, jak poznat sexuální obtěžování v nočních klubech. Týká se i obsluhy*. iRozhlas. Citováno dne 12. února 2021. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zivotni-styl/spolecnost/sexualni-obtezovani-nocni-klub-bar-spolek-konsent_2002090807_hag

iRozhlas. (2018). *Vyzývavě oblečená nebo opilá? Může si za znásilnění sama, miní tři pětiny Čechů*. iRozhlas Publishing. Citováno dne 8. ledna 2021. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/znasilneni-sexualni-obtezovani-istanbulska-umluva-amnesty-international-nasili_1811061701_gak

iRozhlas. (2019). *Ženy v Česku nahlásily nejvíc případů znásilnění za posledních 10 let. Odvahu jim dodává i MeToo*. iRozhlas Publishing. Citováno dne 8. ledna 2021. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zivotni-styl/spolecnost/znasilneni-statistika-obet-sexualni-nasili-zlocin-policie_1910260600_och

Jackson, E. (1992). Catherine MacKinnon and Feminist Jurisprudence: A Critical Appraisal. In P. A. Thomas, *Journal of Law and Society (Volume 19)*. Oxford: Blackwell Publishers.

Jandourek, J. (2003). *Úvod do sociologie*. Praha: Portál.

Kipnis, L. (2018). *What happens when a #MeToo victim like Asia Argento is the accused?*. The Guardian. Citováno dne 8. ledna 2021. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/commentisfree/2018/aug/24/metoo-victim-asia-argento-jimmy-bennett>

Konsent. (2021a). *Respekt až na půdu*. Citováno dne 8. ledna 2021. Dostupné z: <https://konsent.cz/univerzity/>

Konsent. (2021b). *Respekt je sexy*. Citováno dne 8. ledna 2021. Dostupné z: <https://konsent.cz/respektjesexy/>

Kopecký, K. & Szotkowski, R. (2018). *E-Bezpečí: Kyberšikana cílená na děti (průvodce studiem)*. Citováno dne 3. února 2020. Dostupné z: https://www.pdf.upol.cz/fileadmin/userdata/PdF/VaV/2018/odborne_seminar_e/E-Bezpeci_-_Kybersikana_cilena_na_deti.pdf.pdf

Krobová, T. (2017). *O tom, co není feminismus*. *Feminismus.cz*. Citováno dne 8. února 2020. Dostupné z: <http://www.feminismus.cz/cz/clanky/o-tom-co-neni-feminismus>. online

Křížková, A. & Uhde, Z. (2005). *Genderové bariéry: příklad sexuálního obtěžování*. *Gender, rovné příležitosti, výzkum*, 6(2), 31-36.

Křížková, A. & Maříková, H. & Uhde, Z. (Eds). (2006). *Sexualizovaná realita pracovních vztahů: analýza sexuálního obtěžování v České republice*. Praha: Sociologický ústav Akademie věd ČR.

Lauder, S. (2018). *PŘELOM #METOO: KOMIK COSBY MÍŘÍ ZA SEXUÁLNÍ NÁSILÍ DO VĚZENÍ*. Respekt. Citováno dne 19. března. Dostupné z: <https://www.respekt.cz/denni-menu/prelom-metoo-komik-cosby-miri-za-sexualni-nasili-do-vezeni>

Law, T. (2020). *#MeToo: The return of the victim?*. CBA/ABC National. Citováno dne 8. ledna 2021. Dostupné z: <https://www.nationalmagazine.ca/en-ca/articles/law/opinion/metoo-the-return-of-the-victim>

Levenson, E. (2018). *Larry Nassar's sexual abuse victims finally get their days in court*. CNN. Citováno dne 19. března 2020. Dostupné z: <https://edition.cnn.com/2018/01/15/us/larry-nassar-gymnastics-me-too-sentence/index.html>

Lidovky. (2018a). *„Jsem provokatérka, o sexu mluvím ráda, říká exministryně spravedlnosti Kovářová“*. Lidovky Publishing. Citováno dne 26. března 2021. Dostupné z: https://www.lidovky.cz/lide/jsem-provokaterka-o-sexu-mluvim-rada-rika-exministryne-spravedlnosti-kovarova.A180104_212015_ln_noviny_ele

Lidovky. (2018b). *„Matka mě naučila nechodit do hotelu s cizími muži.“ Andersonová kritizovala hnutí MeToo*. Lidovky Publishing. Citováno dne 19. března 2020. Dostupné z: https://www.lidovky.cz/lide/matka-me-naucila-nechodit-do-hotelu-s-cizimi-muzi-andersonova-kritizovala-hnuti-metoo.A181106_141347_ln_zahranici_mha?recommendationId=00000000-0000-5000-8000-000000000000

Lidovky. (2018c). *Tvář kampaně #MeToo zapírala sex s nezletilým hercem. Média zveřejnila jejich nahou fotku*. Lidovky Publishing. Citováno dne 19. března 2020. Dostupné z: https://www.lidovky.cz/lide/tvar-kampane-metoo-zapirala-sex-s-nezletilym-hercem-media-zverejnila-jejich-nahou-fotku.A180823_112538_lide_seb

Lidovky. (2019). *Američtí muži se kvůli MeToo bojí pracovat se ženami*. Lidovky Publishnig. Citováno dne 19. března 2020. Dostupné z: https://www.lidovky.cz/relax/zajimavosti/americti-muzi-se-kvuli-metoo-boji-pracovat-se-zenami.A190902_093426_ln-zajimavosti_ape

- Lidovky. (2020). *Soud v USA poslal bývalého filmového producenta Harveyho Weinsteina na 23 let do vězení*. Lidovky Publishnig. Citováno dne 19. března 2020. Dostupné z: https://www.lidovky.cz/svet/soud-v-usa-poslal-byvaleho-filmoveho-producenta-harveyho-weinsteina-na-23-let-do-vezeni.A200311_161017_ln_zahranici_ele
- Linková, A. (2002). Z násilnění: historický kontext. *Gender, rovné příležitosti, výzkum*, 1, 6-8.
- Lisak, D. (2017). *Millions of men suffer in silence after sexual abuse. How can we help them better?*. The Guardian. Citováno dne 19. března 2020. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/commentisfree/2017/nov/25/men-sexual-abuse-trauma-silence>
- Lišková, K. (2009). *Hodné holky se dívají jinak: feminismus a pornografie*. Praha: SLON.
- Lorber, J. (2010). *Gender Inequality: Feminist theories and politics*. New York: Oxford University Press.
- Metoo. (2021a). *Statistics*. Citováno dne 6. dubna 2021. Dostupné z: <https://metoomvmt.org/learn-more/statistics/>
- Metoo. (2021b). *The team*. Citováno dne 6. dubna 2021. Dostupné z: <https://metoomvmt.org/get-to-know-us/team/>
- Mill, J. S. (1998). Podrobení žen. In L. Oates- Indruchová, *Dívčí válka s ideologií*. Praha: SLON.
- Mumford, G. (2017). *Actor Terry Crews: I was sexually assaulted by Hollywood executive*. The Guardian. Citováno dne 19. března 2020. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/film/2017/oct/11/actor-terry-crews-sexually-assaulted-by-hollywood-executive>

Mumford, G. (2018). *Michael Haneke: #MeToo has led to a witch hunt 'coloured by a hatred of men'*. The Guardian. Citováno dne 19. března 2020. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/film/2018/feb/12/michael-haneke-metoo-witch-hunt-coloured-hatred-men>

Neumann, S.K. (1999). *Dějiny ženy: populárně sociologické, etnologické a kulturně historické kapitoly*. Praha: Otakar II.

Onwuachi-Willig, A. (2018). What About #UsToo?: The Invisibility of Race in the #MeToo Movement. *The Yale Law Journal Forum*. Citováno dne 16. března 2020. Dostupné z: https://scholarship.law.bu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1331&context=faculty_scholarship.pdf

Osborne, R. (2007). *Sociologie*. Praha: Portál.

Osvaldová, B. (2004). *Česká média a feminismus*. Praha: SLON.

Paglia, C. (1995). Rape and Modern Sex War. In A. M. Stan, *Debating Sexual Correctness*. New York: A Delta book.

Pavlík, P. & Smetáčková, I. (2011). Sexuální obtěžování na vysokých školách: Teoretické vymezení, metodologický přístup. *Sociologický časopis/ Czech Sociological Review*, 47(2), 364-372.

Petrusek, M. (2000). *Sociologické školy, směry, paradigmata*. Praha: SLON.

Policie ČR. (2019). *Statistika k trestnému činu znásilnění*. Citováno dne 17. března 2020. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/statistika-k-trestnemu-cinu-znasilneni.aspx>. excel

Renzetti, C., M., & Curran, D. J. (2003). *Ženy, muži a společnost*. Praha: Karolinum.

- Seales, R. (2018). *What has #MeToo actually changed?*. BBC News. Citováno dne 8. ledna 2021. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/world-44045291>
- Simerská, L. (2001). Co je to sexismus. *Feminismus. cz*. Citováno dne 8. ledna 2021. Dostupné z: <http://www.feminismus.cz/cz/clanky/co-je-to-s-e-x-i-s-m-u-s>
- Smetáčková, I., & Fellerová Palkovská, I., & Šafařík, R., & Hradecká, L. (2019). *Prevence sexuálního obtěžování ve státní správě: příručka pro úřady*. Citováno dne 10. března 2020. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/assets/ppov/rovne-prilezitosti-zen-a-muzu/Aktuality/Prevence-sexualniho-obtezovani-ve-statni-sprave.pdf>. pdf
- Sokačová, L. (2003). Stručná historie feminismu. *Feminismus.cz*. Citováno dne 25. ledna 2020. Dostupné z: <http://web.feminismus.cz/historie.shtml>
- Sokolová, V. (2004). Současné trendy feministické myšlení: Třetí vlna feminismu. In J. Valdrová, et al., *ABC feminismus*. Brno: Nesehnutí.
- Stockdale, M. S., & Gandolfo Berry, C., & Schneider, W., & Cao, F. (2004). Perceptions of the Sexual Harassment of Men. *Psychology of Men & Masculinity*, 5 (2), 158-165.
- Stockdale, M. S., & Visio, M., & Batra, L. (1999). The Sexual Harassment of Men: Evidence for a Broader Theory of Sexual Harassment and Sex Discrimination. *Psychology, Public Policy, and Law*, 5(3), 631-634.
- Stop Street Harassment. (2018). *The Facts Behind the #MeToo Movement: A National Study on Sexual Harassment and Assault*. Citováno dne 19. března 2020. Dostupné z: <http://www.stopstreetharassment.org/wp-content/uploads/2018/01/Full-Report-2018-National-Study-on-Sexual-Harassment-and-Assault.pdf>. pdf

Tabery, E. (2018). *Spravedlnost v Čase #MeToo*. Respekt. Citováno dne 20. března 2020. Dostupné z: <https://www.respekt.cz/tydenik/2018/33/spravedlnost-v-case-metoo>

Uhde, Z. (2007). Feministická společenská kritika: Rovnost a diference. In J. Šubrt, kol., *Soudobá sociologie I. (Teoretické koncepce a jejich autoři)*. Praha: Karolinum.

Valenti, J. (2014). *Beyond 'no means no': the future of campus rape prevention is 'yes means yes'*. The Guardian. Citováno dne 18. března 2020. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/commentisfree/2014/sep/02/-sp-campus-rape-prevention-yes-means-yes>

Veselá, L. (2010). Feministické reflexe vědy. In J. Šubrt, kol., *Soudobá sociologie IV. (Aktuální a každodenní)*. Praha: Karolinum.

Vodáková, A., & Vodáková, O. (Eds). (2003). *Rod ženský: kdo jsme, odkud jsme přišly, kam jdeme?*. Praha: SLON.

Vohlídalová, M. (2009). Sexuální obtěžování na vysoké škole. V ČR neexistující problém? *Gender, rovné příležitosti, výzkum*, 10(2). 20.

Wilková, S. (2004). *Šéf mě obtěžuje. Dám ho k soudu!* iDnes. Citováno dne 26. března 2021. Dostupné z: https://www.idnes.cz/revue/vztahy-a-sex/sef-me-obtezuje-dam-ho-k-soudu.A_2004MM06A12A

Zákon č. 40/2009 Sb., Zákon trestní zákoník. In: *Sbírka zákonů* 9. 2. ISSN 1211-1244.

Zákon č. 198/2009 Sb., Zákon o rovném zacházení a o právních prostředcích ochrany před diskriminací a o změně některých zákonů (antidiskriminační zákon). In: *Sbírka zákonů* 29. 6. ISSN 1211-1244.

Seznam zkratek

EU – Evropská unie

CFS – Kanadská federace studentů

NOW – National Organisation for Women

SEQ – Sexual Experiences Questionnaire

TED – „Technology, Entertainment, Design“

USA – Spojené státy americké

WAVPM – Women Against Violence in Pornography and the Media

Seznam grafů

Graf 1: Počet znásilnění za rok 2018 podle vztahu objektu napadení k pachateli	40
Graf 2: Počet znásilnění za rok 2018 podle pohlaví pachatelů.....	41